

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

Динаміка розвитку україно-румунських міждержавних відносин

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 603 групи

Савчук Єлізавета Вадимівна

Керівник:

Кандидат політичних наук,

доцент **Мельничук Л.Н.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Макар В.Ю.

Чернівці-2023

Анотація

У цьому дослідженні детально вивчено питання взаємин між Україною та Румунією. Сформульовано науково обґрунтовані висновки про еволюцію позицій обох сторін стосовно одна одної.

Україна та Румунія мають досить тривалу історію взаємодії, співпраці та подеколи конфронтації та протистояння. Сусідське геополітичне положення визначило потребу вибудовування сусідських взаємин під час утворення перших держав на наших теренах. На сучасному етапі взаємин між Україною та Румунією спостерігаються стійкі позитивні тенденції, що свідчить про настання нового етапу у двосторонніх стосунках. З кінця ХХ століття і до сьогоднішнього дня взаємовідносини між Україною та Румунією пройшли складний етап еволюції: від взаємних обвинувачень до широкої підтримки та співпраці. Розглядаючи питання про перспективи українсько-румунських відносин, слід пам'ятати, що у світовій політиці ніщо не стоїть на одному місці, постійно відбуваються зміни, постійно країнам доводиться пристосовуватись до нових обставин.

Summary

This study analyzes in detail the issue of relations between Ukraine and Romania. It formulates scientifically based conclusions about the evolution of the positions of both sides towards each other.

Ukraine and Romania have a long history of interaction, cooperation, and sometimes confrontation and confrontation. The neighboring geopolitical position determined the need to build neighborly relations during the formation of the first states on our territory. At the present stage of relations between Ukraine and Romania, there are steady positive trends, which indicates the onset of a new stage in bilateral relations. From the end of the twentieth century to the present day, relations between Ukraine and Romania have gone through a difficult stage of evolution: from mutual accusations to broad support and cooperation. When considering the prospects of Ukrainian-Romanian relations, it should be remembered that nothing in world politics stands still, changes are constantly taking place, and countries have to adapt to new circumstances.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.2.Методологічні засади дослідження	7
2.1.Аналіз джерельної бази дослідження	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНО- РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН	21
2.1.Передумови та історичні особливості становлення україно-румунських відносин.....	21
2.2.Розвиток міждержавних відносин у 90-х ХХ ст. – на початку ХХІ століття.....	28
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ:ПОЛІТИЧНІ,ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ СКЛАДОВІ.....	39
3.1.Політичний контекст міждержавної співпраці.....	39ВВ
3.2. Торгово-економічна взаємодія	63
3.3.Співпраця в науковій та освітній сферах	70
РОЗДІЛ 4. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН.....	77
4.1.Особливості україно-румунських міждержавних відносин після Революції Гідності	77
4.2.Роль Румунії у підтримці України у війні з росією	86
4.3.Перспективи розвитку міждержавних відносин: проблеми та рішення.	93
ВИСНОВКИ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102
ДОДАТКИ	114

ВСТУП

Актуальність. Сучасний розвиток загальносвітових тенденцій розвитку міжнародних геополітичних та економічних відносин, новітнє розуміння концепції національної безпеки надають особливої ваги розвитку регіональних зв'язків між державами як найбільш ефективним в умовах ХХІ століття.

В контексті цього міждержавні взаємовідносини з Румунією посідають чільне місце у зовнішньополітичних геостратегічних інтересах України. Дана ситуація обумовлюється багатьма чинниками. В першу чергу – геополітичне положення української держави характеризується наявністю семи держав-сусідів першого порядку, серед яких Румунія займає досить важливе місце у зв'язку зі спільністю та значною протяжністю державного кордону. По-друге – тривала історична спадщина має значну кількість як позитивних так і негативні наслідків. Також, по-третє, є значний нереалізований потенціал та потужні резерви і потенційні можливості у галузі торгівельно-економічного розвитку та співпраці. По-четверте, участь України та Румунії в регіональних і міжнародних організаціях, а також членство Румунії в НАТО та Європейському Союзі, що на сьогодні має превалююче значення для розвитку регіональної взаємодії та безпеки України в контексті її протистояння з російською агресією. Саме тому досить перспективним може бути розвиток міждержавних зв'язків, що знаходяться на приблизно однаковому рівні соціально-економічного розвитку, географічне компактно розташовані, мають традиції економічного та культурного співробітництва. Україна й Румунія значною мірою вписуються в цей комплекс умов, що позитивно впливають на інтеграційні процеси. Серед факторів, які свідчать на користь зближення цих держав, є наявність спільних кордонів, розвинута міждержавна система

зв'язку й комунікацій, досвід взаємовигідного співробітництва. Україна й Румунія належать до одного типу індустріальних держав з розвинутим сільським господарством і значним експортним потенціалом. На користь українсько-румунського співробітництва також свідчать родинні та інші гуманітарні контакти в середовищі етнічних меншин, що розкидані по регіону.

Особливості українсько-румунські міждержавних відносин в сучасних геополітичних реаліях та на фоні відкритої воєнної агресії Росії у 2022 році додатково актуалізують проблематику міждержавних відносин та виокремлюють важливу роль Румунії у цих процесах.

Об'єктом нашого дослідження виступає сучасна система міжнародних відносин.

Предметом даної роботи є система міждержавних відносин між Україною та Румунією.

Мета дослідження полягає в тому, що на основі комплексного аналізу дослідити питання взаємин між Україною та Румунією. На основі наявних історіографічних та вихідних матеріалів простежити вплив румунської сторони на формування українського міжнародного курсу і сформулювати науково обґрунтовані висновки про еволюцію позицій обох сторін стосовно одна одної.

Відповідно до теми та мети дослідження перед нами стоять наступні **завдання** які потрібно вирішити:

- розглянути історичні особливості становлення та розвитку українсько-румунських відносин;
- визначити основні економічні, політичні та гуманітарні аспекти сучасних відносини між Україною та Румунією;
- проаналізувати сучасний стан україно-румунських міждержавних відносин;

– виділити перспективи розвитку відносин України з Румунією в контексті сучасних геополітичних та економічних викликів.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з початку ХХ ст. до початку ХХІ ст.

Методи дослідження – при дослідженні динаміки українсько-румунських міждержавних відносин нами застосовувалися принципи і методи загальнонаукового, культурологічного, політичного та історичного аналізу. Принцип об’єктивності дозволив критично осмислити інтерпретації окремих аспектів формування та розвитку міждержавних відносин України та Румунії. Порівняльно-історичний метод використано у співставленні особливостей соціально-політичних, економічних та культурних аспектів розвитку зовнішньополітичної пріоритетів у українсько-румунських відносинах. Системно-структурний метод дав можливість визначити основні напрямки дослідження, а метод періодизації – простежити розвиток подій у хронологічному порядку. Метод систематизації та узагальнення дозволив визначити конкретні результати відповідно до змісту курсового дослідження.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання напрацювань під час вивчення наукових курсів в університетах, зокрема – «Історії міжнародних відносин», «Новітньої історії України» та «Новітньої історії країн Європи та Америки». Також матеріали можна використати при підготовці до лекційних та семінарських занять, написання статей, рефератів, есе.

Структура дипломної роботи. Дослідження складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (109 позицій), додатків (2 позиції). Загальний обсяг роботи становить – 110 аркушів, з них основного тексту – 95 аркушів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.2.Методологічні засади дослідження

Зовнішня політика та міждержавні відносини сучасних країн є складним та багаторівневим процесом і, як наголошують науковці, для її детального дослідження необхідно проаналізувати кожен із її рівнів. Розробкою різних рівнів аналізу зовнішньої політики займалися ряд дослідників у галузі міжнародних відносин.

Сучасний світ відзначається глибокими змінами в міжнародних відносинах, які впливають на динаміку співпраці та взаємодії між державами. Одним із ключових аспектів цієї динаміки є відносини між державами, які спираються на спільні інтереси, культурні зв'язки та політичні підходи. У цьому контексті велике значення має аналіз міждержавних відносин між Румунією та Україною.

Дослідження динаміки розвитку румунсько-українських міждержавних відносин базується на комплексному аналізі теоретико-концептуальних засад, які дозволяють розкрити ключові аспекти та фактори, що впливають на цю взаємодію. В даному дослідженні намір спрямований на розкриття різних підходів до аналізу міждержавних відносин, які можуть бути використані для кращого розуміння динаміки між Румунією та Україною.

Наше дослідження спрямоване на розгляд румунсько-українських відносин як складного і багатогранного явища, яке включає в себе історичні, політичні, економічні, культурні та соціальні аспекти. Для досягнення цієї мети використовуються різні теоретичні та концептуальні підходи, які сприяють глибокому аналізу відносин між обома країнами. У нашому дослідженні буде розглянуто теоретико-концептуальні засади, на яких ґрунтується аналіз динаміки розвитку румунсько-українських міждержавних відносин. Враховуючи розмаїття підходів та перспектив, це дослідження має на меті зрозуміти, які ключові

фактори та процеси визначають ці відносини та як вони впливають на регіональну та міжнародну динаміку.

На основі аналізу різних теоретичних підходів і концепцій, це дослідження сподівається зробити внесок у розуміння ролі, яку грають Румунія та Україна в міждержавних відносинах, та виявити можливості для подальшого співробітництва, зокрема на основі спільних інтересів та викликів.

Міждержавні відносини – це взаємовідносини та взаємодії між різними країнами або державами. Це широке поле, яке включає в себе різні аспекти, такі як політика, економіка, культура, технології тощо.

Складові поняття міждержавних відносин включають:

1. Дипломатія: міждержавні відносини часто виражаються через дипломатичні взаємодії, зокрема через посланців, посольства та міжнародні договори.

2. Політика: взаємодії та ставлення країн до питань світового порядку, політичних рішень та конфліктів.

3. Економіка: обмін товарами, інвестиції, торгівля та інші економічні аспекти визначаються міждержавними відносинами.

4. Культурна взаємодія: розуміння та обмін культурою, освітою, науковими досягненнями мають важливе значення.

5. Безпека: співпраця та конфлікти в області безпеки, включаючи військові аспекти.

6. Міжнародні організації: участь у роботі міжнародних структур, таких як ООН, ЄС, НАТО тощо.

Міждержавні відносини формуються в контексті глобальної системи та грають ключову роль у визначенні світового порядку та розвитку окремих держав.

Вивчення динаміки румунсько-українських міждержавних відносин має важливе значення як для обох країн, так і для регіону загалом. Історичні та культурні зв'язки між Румунією та Україною, а також їхні географічні, політичні та економічні інтереси визначають специфіку їхньої взаємодії. Висвітлення та аналіз цих аспектів вимагає використання різних теоретичних підходів, які допоможуть розкрити глибокі структурні та функціональні аспекти цих відносин. Зокрема, дослідження буде базуватися на аналізі історичних взаємозв'язків між Румунією та Україною, включаючи спільні події, конфлікти та співпрацю. Аналіз політичних виборів, змін у внутрішній політиці обох країн, а також зовнішньополітичні позиції буде виконано з використанням реалістичного підходу, який акцентує на важливості національних інтересів та балансі сил.

Лібералістський підхід допоможе виокремити роль міжнародних інституцій, торгівлі та економічної співпраці у розвитку відносин між країнами. Конструктивістська перспектива надасть можливість зрозуміти, як спільні культурні та ідентичнісні аспекти впливають на взаємодію, а також як вони можуть визначити спільні цінності та цілі. Дослідження також буде орієнтуватися на геополітичний аспект, оцінюючи вплив географічного положення обох країн на їхні відносини, зокрема в контексті спільних геополітичних викликів та можливостей.

На підставі цих теоретичних і концептуальних підходів, дослідження планується розкрити важливі аспекти румунсько-українських міждержавних відносин, включаючи співпрацю в економічних, культурних, політичних та соціальних сферах, а також можливі виклики та труднощі, з якими ці країни можуть стикнутися у майбутньому. Основною метою нашого дослідження є досягнення більш глибокого розуміння румунсько-українських міждержавних відносин та виявлення перспектив для подальшої співпраці та взаєморозуміння між цими двома країнами.

Дослідження динаміки розвитку румунсько-українських міждержавних відносин базується на ряді теоретичних і концептуальних засад:

1. Історичний контекст: румунсько-українські відносини мають багатовікову історію, яка впливає на сучасний стан стосунків. Дослідники повинні вивчати історичні етапи взаємодії обох країн, зокрема колонізаційні процеси, кордони, спільну культурну спадщину [97].

2. Політичний контекст: Аналіз політичних подій, зокрема зміни влади, зовнішньополітичні стратегії та прийняття рішень, що стосуються відносин, важливий для розуміння динаміки міждержавних зв'язків.

3. Етнічна та культурна спадщина: румунсько-українські відносини також базуються на спільних або сусідніх етнічних та культурних групах. Дослідження мовних, релігійних та культурних аспектів допоможе з'ясувати вплив цих факторів на взаємодію.

4. Економічні та торговельні відносини: аналіз торговельних обмінів, інвестиційних можливостей та спільних проектів може показати, як економічні зв'язки впливають на політичну взаємодію [90].

Теоретичні аспекти дослідження розвитку міждержавних відносин є ключовими для розуміння та аналізу взаємодії між державами. Ось деякі з найважливіших теоретичних аспектів, які варто враховувати при дослідженні динаміки розвитку румунсько-українських міждержавних відносин:

1. Реалізм: реалістичний підхід у міжнародних відносинах наголошує на національних інтересах, владі та балансі сил між державами. Відносини між Румунією та Україною можна аналізувати через призму реалізму, вивчаючи, як їхні національні інтереси впливають на взаємодію, а також як вони взаємодіють з іншими акторами та великими державами.

2. Лібералізм: ліберальний підхід відділяє увагу від силових аспектів міжнародних відносин і наголошує на ролі міжнародних інституцій, демократії,

прав людини та економічної співпраці. При дослідженні відносин між Румунією та Україною з ліберальної перспективи важливо вивчати роль міжнародних організацій, торгівлі та інших позитивних вимірів співпраці [107].

3. Конструктивізм: Конструктивізм підкреслює важливість ідей, ідентичності та культурних факторів у формуванні міжнародних відносин. Підхід конструктивізму може допомогти розкрити, як спільна культурна спадщина, ідентичність та сприйняття одне одного впливають на взаємодію між Румунією та Україною.

4. Теорія залежності: ця теорія вказує на те, як економічні, політичні та військові фактори впливають на взаємодію між країнами. Вивчення залежності між Румунією та Україною може допомогти виокремити, які ресурси та фактори сприяють їхній співпраці або можуть становити загрозу.

5. Геополітика: геополітичний підхід висвітлює вплив географічного положення, природних ресурсів та стратегічних інтересів на міжнародну взаємодію. В аспекті румунсько-українських відносин, геополітичний підхід може допомогти розкрити, як географічні фактори впливають на їхні можливості та обмеження [109].

6. Теорія інтеграції: аналіз ролі обох країн у регіональних та міжнародних інтеграційних процесах допомагає з'ясувати, як їхні спільні зусилля сприяють взаємодії та розвитку.

Ці теоретичні підходи можуть бути використані як рамки для аналізу динаміки розвитку румунсько-українських міждержавних відносин. Кожен з цих підходів допомагає розкрити різні аспекти взаємодії між державами, враховуючи їхні історичні, політичні, економічні та культурні особливості.

Також під час дослідження розвитку міждержавних відносин, особливо в контексті відносин між Румунією та Україною, важливо визначити ряд основних понять, які допоможуть зрозуміти сутність та ключові аспекти цих відносин:

1. Міждержавні відносини: це поняття вказує на взаємодію між різними державами на міжнародному рівні. Дослідження міждержавних відносин передбачає аналіз політичних, економічних, соціокультурних та інших аспектів співпраці, конфліктів, спільних цілей та викликів між державами.

2. Співпраця: співпраця між державами передбачає взаємодію на різних рівнях, включаючи економічну, політичну, культурну та інші сфери. Це може охоплювати спільні проекти, торговельні відносини, наукову співпрацю, культурний обмін тощо.

3. Конфлікти: конфлікти можуть виникати через різні причини, такі як територіальні спори, релігійні або етнічні розбіжності, економічні чи політичні протиріччя. Вони можуть впливати на загальний хід міждержавних відносин та вимагати пошуку способів їх врегулювання [106].

4. Суверенітет: суверенітет держави підкреслює її право визначати свою внутрішню та зовнішню політику без втручання з боку інших держав. Дослідження відносин між Румунією та Україною повинно враховувати це поняття, зокрема в контексті дотримання суверенітету та територіальної цілісності.

5. Дипломатія: дипломатія відіграє важливу роль у регулюванні міжнародних відносин. Це включає в себе переговори, договори, дипломатичні візити та інші зусилля спільно вирішити питання або розробити стратегії співпраці.

6. Ідентичність: ідентичність держави визначається її культурними, історичними, релігійними та іншими особливостями. Дослідження міждержавних відносин повинно враховувати, як ідентичність впливає на сприйняття одне одного та на взаємодію між державами.

7. Інтереси: національні інтереси визначають, які цілі та спрямованість має держава в своїх міжнародних стосунках. Дослідження міждержавних відносин

повинно аналізувати, які інтереси домінують у відносинах між Румунією та Україною [100].

Ці основні поняття допоможуть створити теоретичну основу для аналізу та розуміння динаміки розвитку міждержавних відносин, зокрема в контексті відносин між Румунією та Україною.

Р. Снайдер і Б. Сапен опублікували одну з піонерських робіт у галузі вивчення міжнародної політики, яка називається «Прийняття рішень як підхід до вивчення міжнародної політики» [107]. У цьому дослідженні вони відмовилися від розглядання національної держави як метафізичної абстракції, замість цього визнаючи важливість аналізу зовнішньої політики на рівні держави та роблячи акцент на процесі ухвалення зовнішньополітичних рішень.

Незважаючи на значний внесок у загальну теорію зовнішньої політики від Р. Снайдера та Б. Сапена, їхній підхід був орієнтований на окремі рівні політики, уникаючи при цьому комплексного аналізу даної категорії, який враховував би соціально-економічну, культурну та освітню взаємодію.

У цьому контексті важливою для аналізу зовнішньої політики стала робота Дж. Розенау «Предтеорії і теорії зовнішньої політики». Автор висловлює думку, що для кращого розуміння категорії «зовнішня політика» необхідно розробити узагальнюючу теорію, яка включала б інформацію, отриману під час аналізу на різних рівнях [107].

Такий підхід дозволяє проводити комплексне вивчення зовнішньої політики, оцінюючи її з точки зору основних рівнів аналізу та систематизуючи отримані дані, при цьому не обмежуючись вивченням лише одного рівня. Робота Дж. Розенау визначається як одна з перших, яка впроваджує подібний підхід і робить значний внесок у теорію рівневого аналізу міждержавних відносин.

У своїй праці «Людина, держава і війна: теоретичний аналіз» [108], Кеннет Волтц взяв на озброєння ідеї Дж. Розенау, досліджуючи природу міжнародних

конфліктів та класифікуючи їх за трьома категоріями. Перша категорія стосується людської поведінки і включає аналіз політичних лідерів, в тому числі їхні особисті якості, мотиви та рішення, що можуть призвести до ескалації міжнародного конфлікту. Згідно з першою теорією, формування відносин між Україною та Канадою визначалося культурно-історичними зв'язками та соціально-економічною співпрацею.

Друга категорія охоплює внутрішній устрій держави і фокусується на аналізі системи управління державою. У даній роботі Румунія і Україна визначаються як демократичні країни, і взаємодія між ними здійснюється на засадах демократії та паритету.

Третя категорія описує систему міжнародних відносин, яку автор охарактеризував як анархічну через відсутність механізму управління державами. У даному випадку, взаємодія Румунії та України у зовнішній політиці розглядається як бажання важливої держави Чорноморського регіону співпрацювати з державою що розвивається та встановлювати взаємодію в різних сферах. Зокрема, Румунія бачить в Україні потужний щит для захисту Європи від російської агресії.

Ідеї К. Волтца були подальше розвинуті американським політологом Девідом Сінгером у його праці «Проблема рівня аналізу у міжнародних відносинах». Сінгер вивчав міжнародну систему та державу як рівні аналізу міжнародних відносин. Він вбачав, що системний рівень аналізу дозволяє повністю розглядати комплекс міжнародних відносин, а державний рівень аналізу дозволяє докладно розглядати відносини з точки зору суверенної держави, підкреслюючи, що країни, як основні суб'єкти міжнародних відносин, можуть самостійно визначати свою політику.

Великий внесок у вивчення аналізу зовнішньої політики вніс американський дослідник Майкл Хадсон у своїй роботі «Аналіз зовнішньої політики: класичні та сучасні теорії» [109], в якій він виділив п'ять рівнів аналізу.

На першому рівні вивчається індивідуальне прийняття зовнішньополітичних рішень, яке ґрунтується на політичній психології лідера та його ролі у процесі формування та реалізації зовнішньої політики.

Другий рівень розглядає групове прийняття зовнішньополітичних рішень, засноване на процесі організації взаємодії між суб'єктами груп, що беруть участь у формуванні та реалізації зовнішньої політики.

Третій рівень аналізу вивчає роль культурної, соціальної і національної ідентичностей у прийнятті зовнішньополітичних рішень, при цьому ускладнений тим, що об'єкти зовнішньої політики представлені різними цивілізаціями.

На четвертому рівні досліджується вплив внутрішньої політики держави на зовнішньополітичні процеси. Ми використовуємо цей підхід при розгляді формування політики Румунії в контексті сприйняття України як повноправного політичного гравця та соціально-економічного партнера.

На п'ятому рівні проводиться аналіз унікальних характеристик держав, таких як природні та демографічні ресурси, географічне положення, політична система, культурний і економічний потенціал, які визначають специфіку зовнішньої політики.

У сучасних умовах міждержавні відносини розглядаються з різних точок зору і на основі різних наукових підходів. О. Верстяк, наприклад, розглядає зовнішню політику як «високу політику», пов'язану з державною безпекою та основними цінностями, відокремленою від втручання внутрішньої політики. Він зауважує, що «зовнішня політика, як і внутрішня, формулюється в межах держави, але відмінності полягають у тому, що вона має бути реалізована у зовнішньому середовищі відносно до інших держав» [8, с. 6].

Автор відзначає, що наразі складно говорити про «єдину теорію аналізу зовнішньої політики держав». Замість цього більш обґрунтованою є теза про змінюваність наукових підходів, їх еволюцію та співіснування різних напрямів, які на сьогоднішній день спрямовані на вивчення та аналіз зовнішньополітичної діяльності сучасних держав на міжнародній арені.

При дослідженні відносин між Україною та Румунією, а також їхнього сучасного виміру, за основу взято кілька теорій зовнішньої політики.

По-перше, використовується концепція політичного біхевіоризму, створена Гарольдом Дуайтом Лассвеллом. Його модель широко застосовується для аналізу зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки після Другої світової війни [136]. Основна ідея біхевіоризму полягає в тому, що зовнішня політика представляє собою результат прийнятих рішень. Таким чином, пояснюється поведінка осіб, які приймають рішення в системі зовнішньополітичного механізму держави. Держави залишаються основними акторами міжнародних відносин, і особи, які приймають рішення, виступають як раціональні гравці.

По-друге, використовується комплекс теорій «середньої ланки», який пояснює типи поведінки держав у певних ситуаціях або з точки зору конкретних варіантів формування зовнішньої політики. Цей підхід включає теорію прийняття рішень та дослідження процесу прийняття рішень у критичних ситуаціях.

Отже, поєднання різноманітних наукових підходів, методів та теорій сприяло детальному аналізу сучасного етапу розвитку міждержавних відносин між Україною та Румунією. В даній роботі системний метод передбачає розгляд відносин між цими країнами як складної системи взаємопов'язаних елементів, що сприяє реконструкції повної картини історичного процесу. Для аналізу розвитку відносин застосовується метод порівняння. Історико-генетичний підхід дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування відносин між

Румунією та Україною. Історико-типологічний метод розкриває загальні та окремі етапи в історичному розвитку взаємин держав. Для аналізу політики Румунії стосовно України в умовах сучасного геополітичного протистояння та конфлікту з Російською Федерацією використовуються методи аналізу зовнішньої політики, розроблені американськими дослідниками.

2.1. Аналіз джерельної бази дослідження

Розглядаючи ступінь наукової розробки теми, слід зазначити, що в історичній науці в даний час відсутнє спеціальне, комплексне дослідження з даної проблематики. Є в основному публіцистичні матеріали, окремі наукові статті та виступи політиків, які не розкривають повністю всі аспекти українсько-румунських відносин. Значна кількість публікацій науковців присвячена проблемам невідповідності законодавчого забезпечення транскордонного співробітництва, проблемам діяльності єврорегіонів, культурного та освітнього розвитку.

Дипломна робота з теми «Українсько-румунські відносини: аспекти соціально-економічної та політичної взаємодії» визначається відсутністю комплексних досліджень у історичній науці та розглядається як попередження для подальших наукових пошуків, особливо в контексті постійних зрушень в міжнародному середовищі.

1. Публіцистичні матеріали та наукові статті:

В історіографії зазначається присутність публіцистичних матеріалів та окремих наукових статей. Слід визначити та проаналізувати ці матеріали, вказати на їхню обмеженість та недостатність для розкриття всіх аспектів українсько-румунських відносин.

2. Дослідження економічної сфери:

Зокрема, відзначаються праці таких авторів як О. Панухник, О. Парфенов, С. Гакман, М. Гоманюк, І. Максименко. Важливо детально розглянути їхні дослідження та визначити основні висновки та проблеми, які вони висвітлюють.

3. Політичне співробітництво:

Роботи І. Бураковського, Є. Кіш, Н. Мікули, С. Устича та інших дослідників допоможуть в з'ясуванні аспектів політичного взаємодії між Україною та Румунією.

4. Державна статистика та вчені в галузі:

Інформація Державного комітету статистики та праці вчених, таких як В. Кравченко, Л. Чекаленко, буде важливою для вивчення соціально-економічної складової відносин.

Джерельна база:

1. Публіцистичні матеріали та виступи політиків:

- збір та аналіз публіцистичних матеріалів відносно українсько-румунських відносин.

- вивчення виступів політиків з обох країн для визначення офіційних позицій.

2. Дослідження економічної сфери:

- аналіз робіт О. Панухника, О. Парфенова, С. Гакмана, М. Гоманюка, І. Максименка.

- спроба здійснення порівняльного аналізу економічних аспектів відносин.

3. Політичне співробітництво:

- систематичний огляд праць І. Бураковського, Є. Кіш, Н. Мікули, С. Устича та інших авторів.

- вивчення офіційних документів, які стосуються політичної взаємодії.

4. Державна статистика та вчені в галузі:

- збір та аналіз даних Державного комітету статистики.
- огляд робіт вчених, таких як В. Кравченко, Л. Чекаленко, в контексті соціально-економічної складової.

5. Міжнародні джерела:

- врахування змін у міжнародному середовищі, оцінка їх впливу на відносини України та Румунії.
- використання джерел з міжнародних організацій, дипломатичних документів.

Водночас постійні зрушення в міжнародному середовищі як у кількісному, так і в якісному вимірах детермінують проведення подальших наукових пошуків щодо визначення місця та ролі держави на світовій арені, провокують розвідки в галузі оцінки ефективності міждержавного співробітництва для попередження та подолання актуальних міжнародних проблем.

Відтак дослідження українсько-румунських відносин зазначає наявність значущих проблем у сучасній історіографії та дослідженнях цієї теми. Переважна частина наукових робіт і публікацій приділяється питанням невідповідності законодавчого забезпечення транскордонного співробітництва, діяльності єврорегіонів, а також культурного та освітнього розвитку. Хоча існує обмежена кількість досліджень, присвячених економічним аспектам взаємодії між Україною та Румунією, а також політичному співробітництву, було виявлено, що деякі автори, такі як О. Панухник, О. Парфенов, С. Гакман, М. Гоманюк, І. Максименко, розглядають ці аспекти досить детально.

Джерельна база дослідження включає публіцистичні матеріали, виступи політиків, наукові статті, а також державну статистику та праці вчених у різних галузях. Проте, потребує подальшого розвитку аналіз міжнародних джерел та оцінка їх впливу на українсько-румунські відносини, особливо в умовах постійних змін у міжнародному середовищі.

Проведене дослідження підкреслює необхідність подальших наукових пошуків для повного розкриття усіх аспектів соціально-економічної та політичної взаємодії між Україною та Румунією. Враховуючи постійні зрушення в міжнародному середовищі, такі дослідження мають велике значення для визначення місця та ролі обох країн на світовій арені, а також для вирішення актуальних міжнародних проблем.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН

2.1. Передумови та історичні особливості становлення україно- румунських відносин

Міждержавні відносини досить складна та багатогранна система, яка формується протягом тривалого часу та включає в себе різноманітні сторони та вектори взаємодії. Зазвичай в основі побудови системи міждержавних відносин закладено певне історико-культурне та економічне підґрунтя. Україна та Румунія – дві сусідні держави, які мають тривалий історичний період взаємодії, який відзначався різними подіями, як позитивного так і деструктивного характеру. Задля кращого розуміння сучасних перспектив розвитку партнерських відносин між цими державами, нам першочергово варто розглянути та проаналізувати історичні особливості становлення та розвитку міждержавних відносин, щоб визначити певні тенденції та закономірності.

На офіційному веб-сайті посольства України в Румунії зауважується, що історія багатовікового співжиття між українцями та румунами насичена прикладами взаємного збагачення обох народів культурними та духовними цінностями, а також встановленням династичних шлюбів між княжими дворами і обміном видатними духовно-просвітницькими особистостями. Наприклад, Київська княгиня Євдокія була дружиною воєводи Стефана Великого, а князь Михайло Вишневецький узяв до жінки Княжну, дочку молдовського воєводи Ієремії Могили. Про романтичний шлюб Тиміша Хмельницького та Руксандри Лупу написано багато творів відомими українськими, румунськими та міжнародними письменниками. На території Румунії поховані борці за незалежність України, такі як Іван Мазепа та Пилип Орлик [50].

Взаємодія між українцями та румунами виявилася особливо насиченою в релігійній сфері. У 1640 році професор Київської колегії Софроній Почацький заснував у Яссах першу слов'яно-греко-латинську колегію, а через рік київські ченці розпочали друкарську справу в столиці Молдови. Також слід відзначити, що «Словянська граматика» українця Мелентія Смотрицького, яка у 1697 році була перевидана у Снаговському монастирі, служила навчальним посібником у князівській школі Бухареста. У XVIII столітті Паїсій Величковський із Полтави долучився до відновлення монастирського життя на румунських землях, перетворивши святі обителі на справжні духовно-просвітницькі цитаделі православ'я. Раніше, нащадок молдовських князів Петро Могила став духовним лідером України [23].

Ще однією ниткою взаємодії стали особистості, які походили з обох країн. Українська письменниця Ольга Кобилянська народилася в місті Гура Гуморулуй, а великий класик румунської літератури Міхай Емінеску отримав свою першу освіту в Чернівецькій гімназії, де вивчав українську мову та культуру.

Особливий етап взаємодії на дипломатичному рівні розпочався під час українських національно-визвольних подій в 1918-1921 роках. Розвиток дипломатичної служби сучасної України неможливий без врахування історичного досвіду державотворення, зокрема періоду Української революції 1917-1921 рр. та міжвоєнного періоду, коли уряд Української Народної Республіки опинився в еміграції, а її дипломатичні представництва працювали ще декілька років в окремих європейських країнах, зокрема і в Румунії [14, с. 56].

У весняному періоді 1918 року Міністерство закордонних справ розробило проект закону «Про закордонні установи Української Народної Республіки» [66, с. 67], відповідно до якого дипломатичні представництва мали здійснювати політичні відносини з урядами країн акредитації, захищати інтереси політики та торгівлі УНР за кордоном, а також захищати законні права громадян України за

кордоном. Закладалася номенклатура закордонних установ, яка включала посольства, дипломатичні місії, генеральні консульства, консульства, віце-консульства та консульські агентства, а також визначались ранги глав дипломатичних місій – Посла, Посланника або Уповноваженого Міністра, Міністра-Резидента, Повіреного у справах.

Літом активно формувалася консульська служба, і 4 липня 1918 року гетьман підписав закон «Про заснування генеральних консульств і консульських агентств за кордоном», який переважно стосувався Росії. Проте з часом Українська Держава уклала ряд міждержавних угод, що вимагали створення розгалуженої мережі консульських установ, зокрема торговий договір з Румунією від 26 жовтня 1918 року [9, с. 118]. 5 листопада 1918 року гетьман відмінив закон від 4 липня, вводячи новий штатний розклад консульств. Відповідно до цього генеральне консульство було засноване в Яссах, а віце-консульство – у Галаці [35, с. 172].

Під час Директорії УНР відбувався розвиток військової дипломатії, що призводило до включення військових та військово-морських аташе до складу дипломатичних місій, що поліпшувало координацію роботи цих сфер української дипломатії. Військові агенти здобули статус повноправних членів дипломатичних представництв, і їхній ранг визначався відразу після радників посольств або перших секретарів дипломатичних місій.

Після виходу за кордон Уряд (Державний Центр) УНР докладав зусиль для забезпечення роботи дипломатичних та консульських установ. 4 червня 1921 року Голова Директорії підписав закон «Про припинення чинності окремих державних установ», який послужив основою для подальшої реорганізації системи державного представництва УНР. Останнім актом, пов'язаним із функціонуванням консульської служби, став Закон «Про громадянство Української Народної Республіки» від 15 листопада 1921 року [14, с. 59].

Склад українського дипломатичного корпусу в Румунії варіювався у залежності від політичної ситуації в Україні. У січні 1918 року румунський уряд підтримав Українську Центральну Раду через генерала Костянтина Коанде, обіцяючи допомогу у боротьбі з більшовиками. Проте це не втілювалося в життя через підписання делегацією УНР мирного договору в Брест-Литовську. В березні того ж року Рада Народних Міністрів УНР вивчала питання відправлення мирної делегації до Румунії під керівництвом О. Севрюка, але це так і не відбулося. В квітні 1918 року була сформована дипломатична місія УНР, до складу якої входили Микола Галаган (голова), Олексій Клор та А. Галина (урядовці) [20, с. 355-356].

У жовтні 1918 року генерал-майор Володислав Дашкевич-Горбацький очолив дипломатичне представництво Української Держави в Бухаресті. Співробітниками місії були Михайло Догель, юрист-міжнародник і професор кафедри міжнародного права Харківського університету, полковник П. Невадовський, а також Володислав Маєвський, Сергій Де-Вітт. Обов'язки генерального консула в Бухаресті виконував Корнелій Чеботаренко (Чоботаренко), а в Галаці – сотник Спиридон Білецький [35, с. 225, 234-236].

Після відновлення УНР у грудні 1918 року відбулися зміни в дипломатичному корпусі України в Румунії. У січні 1919 року до Бухареста прибула Надзвичайна дипломатична місія УНР під керівництвом Георгія (Юрія) Гасенка. До її складу увійшли Віктор Піснячевський (радник), Володимир Онацевич (секретар), Володислав Медзянковський (Мідзяновський), Юрій Білець (аташе), Олександр Кравець, Петро Коломак, Танченко (урядовці), Пархоменко (друкарка) [69, с. 222]. Однак у травні 1919 року через демарш Г. Гасенка (заява у формі ультиматуму щодо участі румунських військ у бойових діях на території ЗУНР) майже всі члени Місії були змушені залишити країну.

У червні 1919 року НДМ очолив колишній міністр закордонних справ УНР (лютий-квітень 1919 р.) професор Кость Мацієвич. Під його керівництвом у різний час працювали Іван Фещенко-Чопівський (радник), Лев Геркен, Михайло Любимський (секретарі), Федір Буткевич, Павло Мамчур (аташе), Олександр Кравець, Петро Коломак (урядовці), Лев Чопівський, Денис Маср-Михальський (завідувач пресового бюро), а також вільнонаймані службовці – генерал-майор Віктор Зелінський (консультант з військових справ), Казимир Рафалович (водій), Адам Червінський (механік), Ілько Убович (вістовий) [14, с. 60].

У лютому 1920 року з реорганізованої Військової місії УНР при НДМ була сформована військова секція, у складі якої входили генерал-поручик Сергій Дельвіг (голова), полковник Демид Антончук (радник), хорунжі Василь (секретар) і Олександр Трепке, сотники Микола Даньків, Олександр Долинюк, Михальський, Яков Чайківський. До складу місії також входив контр-адмірал Михайло Остроградський, який у квітні 1920 року був також призначений уповноваженим Уряду УНР у справах військового та торговельного мореплавства на Півдні України [35, с. 324]. До середини 1920-х років в Румунії залишилося лише кілька колишніх працівників НДМ, які брали активну участь у громадському житті української еміграції в цій країні.

Час від часу до Румунії прибували спеціальні місії. Наприклад, у березні-квітні 1919 року в Бухаресті працювала спеціальна дипломатична місія Західної області УНР у складі доктора наук Стефана Витвицького, професора Григорія Тимощука, Сидора Цуркановича (експерта) та Олександра Кульчицького (перекладача). Місія проводила переговори з міністром закордонних справ Румунії Міхаєм Ферекіде та керівником французької військової місії в Румунії генералом Анрі-Матісом Бертельо щодо Буковини, ліквідації загрози окупації Східної Галичини Румунією та спільних заходів проти більшовиків [14, с. 59].

Отже, під час Української революції у 1917-1921 роках уряди українських національних держав надавали велику увагу створенню та закріпленню законодавчого фундаменту для зовнішньополітичної служби та дипломатичних представництв України за кордоном. Діяльність українського дипломатичного представництва в Румунії знаходилося під впливом змін у політичній обстановці країни. Стабільне функціонування НДМ було ініційоване під час існування Української Держави, але найвагоміший успіх воно відзначило під керівництвом К. Мацієвича. Навіть у умовах постійного фінансового обмеження він не лише зміг зберегти основний склад НДМ, але й ефективно використовував його для захисту національних інтересів УНР в Румунії.

Загибель Української Революції 1917-1921 років призвела до втрати державності та увійшов Україну під владу Радянського Союзу. Відтак, самостійна взаємодія України та Румунії стала неможливою, і повноцінні міждержавні відносини відродилися лише після проголошення Незалежності України у 1991 році.

Однак існує аспект, пов'язаний із територіальним розмежуванням між Україною та Румунією, який був встановлений ще під час Другої світової війни, коли наші країни брали участь на різних боках конфлікту - це питання кордонів. Довжина лише сухопутного уривку українсько-румунського кордону становить 613,8 км (292,2 км річкового, 33 км морського). Цей кордон був визначений Паризьким мирним договором від 10 лютого 1947 року таким, яким він був на 1 січня 1941 року (кордони, сформовані після приєднання Бессарабії, північної частини Буковини та Герцаївського цинуту до Радянського Союзу) «відповідно до радянсько-румунської угоди від 28 червня 1940 року» (угоди, якої насправді не існувало). 4 лютого 1948 року, відповідно до згаданого договору, був укладений Протокол уточнення щодо прокладання лінії державного кордону між Румунською Народною Республікою та Союзом Радянських Соціалістичних

Республік; 23 травня того ж року - протокол, яким острів Зміїний «був повернений Румунській Народній Республіці Радянським Союзом і був включений до складу Союзу РСР». 27 вересня 1949 року за результатами роботи змішаної демаркаційної комісії було підписано Акт про демаркацію та Протокол-опис проходження лінії радянсько-румунського державного кордону. 27 лютого 1961 року в Бухаресті був укладений Договір про режим радянсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу у справах прикордоння [7, с. 36].

Слід підкреслити, що проблема територіального характеру виявляється досить активно й на сучасному етапі міждержавних відносин. Румунія є єдиною країною, з якою Україна не врегулювала свої кордони відповідно до міжнародного права. Між цими двома державами існують численні територіальні питання. До недавнього часу однією з основних проблем у взаємовідносинах між Україною та Румунією було територіальне розбіжності, зокрема, відносно острова Зміїний [77]. Навіть після підписання в червні 2003 року відповідної угоди в місті Чернівці, кордон між Україною та Румунією залишається найбільш проблемним серед чотирьох кордонів з країнами, що є членами НАТО та Європейського Союзу.

Отже, становлення україно-румунських відносин є складним і багатоаспектним процесом, обумовленим численними передумовами та історичними особливостями. Початок взаємодії між українцями та румунами можна відслідкувати протягом великої частини їхньої історії, яка включає періоди злету та спаду, конфліктів та співпраці. Передумовами формування відносин стали географічне положення обох націй, етнічна різноманітність регіонів, що їх населяють, а також вплив зовнішніх сил. Спільні кордони та торговельні зв'язки сприяли взаємному впливу культур та економік, але також викликали конфлікти через конкуренцію та територіальні питання. Історичні

події, такі як розпад Османської імперії, Перша та Друга світові війни, а також розпад Радянського Союзу, суттєво вплинули на хід відносин між українцями та румунами. Ці події визначили межі, формування національних держав, а також вплинули на ставлення національних менших груп.

2.2. Розвиток міждержавних відносин у 90-х ХХ ст. – на початку ХХІ століття

Середина 1980-х років в історії колишнього СРСР утвердилась як «доба перебудови». Лібералізація економіки, відкриття нових аспектів в історії, а також демократизація суспільно-політичного життя призвели до зміцнення децентралізаційних сил, які в кінцевому підсумку призвели до розпаду соціалістичного блоку в цілому і СРСР зокрема. Перед зникненням Радянського Союзу в грудні 1989 року, режим Н. Чаушеску в Румунії впав, і на його місце прийшла демократична влада. Отже, обидві країни на початку 1990-х років виходили через процеси політичної трансформації від тоталітарних/авторитарних режимів до демократії, хоча ці процеси відбувалися на різних етнополітичних підставах [48].

Україні вдалося уникнути громадянської війни та кровопролиття, в той час як в Румунії спалахнула революція супроводжувалося силовим сценарієм. В Україні настав час національного відродження, яке проявилось в обранні української мови, традицій та культури тощо. У Румунії, не відчуваючи національного тиску з боку Москви, національне відродження виражалося в оновленні ідеї «Великої Румунії». Це видно в прийнятті румунським парламентом в червні 1991 року «Декларації про пакт Ріббентропа-Молотова і його наслідки для Румунії», де визнавалося, що всі політичні сили повинні діяти для захисту законних прав населення румунських територій, а також високо оцінювалася міжнародна система Версальсько-Вашингтонських угод, утворена

після Першої світової війни. У заяві від 5 липня 1991 року Верховна Рада Української РСР вважала такі дії Румунії територіальними претензіями [63, с. 8].

Серпневий спроба перевороту, яка відбулася в Москві у 1991 році, призвела до занепаду колишнього СРСР, довгострокової історії, якого вважалося стійким. Участь України у параді суверенітетів стала символічним підсумком існування Союзу. Результати всенародного референдуму 1 грудня 1991 року визнали бажання українців до незалежності. Таким чином, перед міжнародним співтовариством виникло питання про визнання суверенітету незалежної України. Румунія визнала незалежність України 8 січня 1992 року, і 1 лютого того ж року між країнами були встановлені дипломатичні відносини [69, с. 243].

У перші роки двосторонніх дипломатичних відносин між Україною і Румунією були складними та іноді драматичними. Геополітичні трансформації у регіоні стали необхідною, але недостатньою умовою для швидкого встановлення добросусідських відносин. У період складних трансформацій після повалення тоталітарних режимів Україна та Румунія не могли ефективно використати історичний шанс для швидкого розв'язання двосторонніх проблем. Навіть якщо Румунія однією з перших установила дипломатичні відносини з незалежною Україною, вона виявилася однією з останніх сусідніх країн, яка уклала мирний договір про державний кордон.

Протягом наступних років взаємовідносини між Україною та Румунією ставались проблематичними, оскільки радикально налаштовані політичні сили Румунії неодноразово висували питання про перегляд українсько-румунського кордону та статусу румунської національної меншини в Україні. У квітні 1993 року Румунія направила ноту до МЗС України, в якій визнала неправомірність Договору між Урядом Союзу Радянських Соціалістичних Республік і Урядом Румунської Народної Республіки про режим радянсько-румунського державного

кордону, співробітництво і взаємну допомогу з прикордонних питань, підписаного у Бухаресті в лютому 1961 року.

Президент Румунії І. Ілієску у 1992 році вимагав подолання «наслідків пакту Ріббентропа-Молотова», а в 1993 році Румунія односторонньо денонсувала радянсько-румунський договір 1961 року, що лягав в основу лінії українсько-румунського кордону. Оскільки цей договір був юридичною основою кордону, відмова від нього формальною підставою стала для висунення територіальних претензій до України як на рівні окремих політичних партій та неурядових організацій Румунії, так і на офіційному рівні. Більше того, у 1994 році Румунія односторонньо підтвердила своє рішення щодо денонсації цього договору [105].

Урешті-решт, сторонам вдалося досягти компромісу, який був оформлений у Договорі про відносини добросусідства і співпраці між Україною і Румунією від 2 червня 1997 року та Договорі про режим українсько-румунського державного кордону від 12 травня 2004 року [24, с. 37].

Для порівняння, Україна уклала аналогічні базові договори про добросусідство і співробітництво з Угорською Республікою 6 грудня 1991 року, з Польщею 19 травня 1992 року, зі Словацькою Республікою 29 червня 1993 року. Навіть угода з Російською Федерацією, яка є найбільш проблематичним сусідом України, була підписана на місяць раніше, ніж з Румунією. Аналогічно до цього, у період 1990-1994 років Румунія уклала угоди про співробітництво та добросусідство з Туреччиною, Грецією, Болгарією, Албанією. До кінця 1996 року було укладено договори з Югославією та історично «найскладнішим» сусідом Румунії – Угорщиною. На момент підписання базового договору між Україною та Румунією у 1997 році в Румунії залишились неврегульованими відносини лише з Республікою Молдова [47].

Причини ускладненого ходу відносин між Україною та Румунією в посткомуністичний період в основному впливають з їхньої історичної

специфіки. Протягом практично всієї історії український і румунський народи були позбавлені можливості розвивати взаємовигідні стосунки та вирішувати наявні проблеми у двосторонньому форматі. Належність Румунії та Радянського Союзу, а в його складі Української РСР, до «соціалістичного табору» країн утримувала ці конфлікти, залишаючи їх без відповідного врегулювання на тривалий період.

Підписаний на 10 років, Договір мав автоматичне продовження на «новий п'ятирічний термін, якщо жодна з Договірних Сторін не повідомить іншу протягом року до закінчення терміну про свій намір денонсувати цей Договір» [48]. «Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією» став першим базовим документом, у якому обидві сторони визначили основи подальшої взаємодії та комунікації, основні напрямки співпраці та особливості вирішення найважливіших питань міждержавних відносин. Практично цей документ лягав в основу взаємин України та Румунії на протязі наступних десятиліть.

Особлива стаття угоди була приурочена до питання демаркації державного кордону між Україною та Румунією. У пункті 1 статті 2 стверджувалося, що сторони визнають кордон між ними як непорушний, проте у пункті 2 цієї статті визначалося, що договірні сторони укладуть окрему угоду про режим кордону та вирішать питання делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон. На момент укладення угоди така формулювання було єдиним прийнятним, хоча, на нашу думку, українська сторона сподівалася на збереження існуючого кордону між Україною та Румунією як на суші, так і на морі [49].

Відмова Румунії від територіальних претензій до України в багатому розумінні була визначена бажанням офіційного Бухареста приєднатися до НАТО. Згідно з вимогами Північно-Атлантичного Альянсу для кандидатів, необхідно поважати міжнародні договори та вирішувати всі територіальні спори зі своїми

сусідами, включаючи чітке демаркацію державного кордону та відмову від територіальних претензій [35, с. 109]. Таким чином, укладення угоди щодо українсько-румунського кордону зняло перешкоду для Румунії на шляху до вступу в НАТО, членство в якому було офіційно оформлене у 2004 році.

Серед особливостей історично обумовлених двосторонніх відносин можна визначити наступні аспекти: відсутність практичної міждержавної взаємодії та відсутність досвіду рівноправних та взаємовигідних стосунків; концентрація міжетнічних відносин у прикордонних історичних регіонах, які набули символічного значення для обох націй; ускладненість формування та ментальне сприйняття кордону через його численні зміни, що відбувалися з позицій сили; законсервованість і за давності суперечностей, які набули «хронічну» форму та, в результаті, призвели до анахронічності та ірраціональності певних питань двосторонніх відносин; відсутність повномасштабного систематичного міжетнічного діалогу, що спричинило перекося в рецесії та взаємному розумінні, що створило ефект ментальної віддаленості між сусідніми націями [81].

Після розпаду соціалістичної системи та зникнення стримуючого фактора відносної солідарності відкрилася своєрідна «скринька Пандори» історичних суперечностей. З розпадом СРСР та утворенням незалежної Української держави у 1991 році країни опинилися «наодинці» одна з одною, практично не маючи досвіду рівноправного міждержавного співробітництва [88].

Зростанню національної самосвідомості і глибокій соціально-економічній кризі сприяло актуалізування конфліктогенних моментів. У цей період політично-емоційні фактори залишалися основними для посткомуністичних еліт, і економічні інтереси мали невеликий вплив, що ускладнювало розвиток спільних вигідних проектів та конструктивного діалогу. Невирішені питання та взаємні

претензії суттєво гальмували співпрацю між двома сусідніми державами на початку 90-х років ХХ століття.

Незважаючи на складну історичну спадщину та напружені моменти, конфлікт не переріс у відкрите протистояння і не вийшов за межі здорового глузду. Варто визнати успіхи дипломатичних відомств обох країн, які зуміли вирішити міждержавні розбіжності шляхом мирного дипломатичного взаємодії. Додатково слід відзначити, що, незважаючи на проблеми у двосторонніх відносинах, загальна динаміка їх розвитку виявилася позитивною. З урахуванням вихідного стану відносин та нестабільної атмосфери перших років, на початку ХХІ століття українсько-румунські відносини поступово набули більш прагматичного і передбачуваного характеру.

Один із ключових досягнень у відносинах між Україною та Румунією в період з 1991 по 2003 рік включало встановлення державного кордону між ними. Це було досягнуто за допомогою укладення двох договорів: «Про відносини добросусідства і співробітництва» у 1997 році, який підтвердив непорушність існуючого кордону, та «Про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань» у 2003 році, що детально регулював лінію сухопутного кордону та його режим [59, с. 17].

Ці угоди свідчили про позитивні трансформації у відносинах між двома країнами та відзначили завершення довготривалого територіального протистояння, відкриваючи шлях для переходу до цивілізованих, європейських стосунків. Важливо відзначити, що фіксація кордону базувалася на нормативно-правових актах, таких як Договір між Урядом Румунії та Урядом СРСР про режим державного кордону від 1961 року, Протокол про уточнення лінії радянсько-румунського кордону від 1948 року, Віденська конвенція про правонаступництво щодо договорів від 1978 року та інші [62, с. 37-38].

У вивченому періоді відбулось історичне створення договірно-правової бази між Україною та Румунією, що було першим таким випадком у їхніх взаємин і відобразило компроміси та домовленості відповідно до національних інтересів обох країн. У результаті були визначені засади подальших двосторонніх відносин. Згідно з документами, збереженими в Державному галузевому архіві Міністерства закордонних справ України, кількість двосторонніх договорів і угод між Україною і Румунією до 2003 року перевищила 50, включаючи міждержавні, міжурядові та міжвідомчі документи. Серед них були договори, угоди, конвенції, комюніке, декларації та протоколи, які охоплювали різні аспекти взаємовідносин, такі як політика, торгівля, економіка, наука, культура, гуманітарні питання та інші. Цей розмаїття документів становив сильну основу для розвитку міждержавних відносин між Україною та Румунією в різних сферах співпраці.

Подальший розвиток подій підтвердив особливу чутливість питання делімітації континентального шельфу в українсько-румунських відносинах. У вересні 2004 року Румунія внесла питання про делімітацію континентального шельфу та виняткових економічних зон між двома країнами до розгляду Міжнародного суду ООН. Судовий процес тривав п'ять років, завершившись рішенням від 3 лютого 2009 року, коли Міжнародний Суд визначив, що острів Зміїний не є частиною прибережної лінії України при делімітації континентального шельфу та виключної економічної зони [78, с. 130].

Україна та Румунія визнали рішення Міжнародного суду як справедливе та остаточне. Це рішення вважається успішним використанням міжнародного права на користь обох держав. Воно вирішило складну проблему, що була успадкована з минулого, і відкрило нові можливості для плідної співпраці між Україною та Румунією, ставши прикладом вирішення спірних питань у розширеному регіоні Чорного моря [62, с. 31].

Помітно, що питання забезпечення прав національних меншин виявилось складним, окрім територіального. У базовому Договорі 1997 року чітко визначено, що українська меншина в Румунії включає громадян Румунії, а румунська меншина в Україні включає громадян України, «незалежно від регіонів, де вони проживають і які відповідно до їх вільного вибору належать цій меншині, зважаючи на їх етнічне походження, мову, культуру чи релігію» [50]. Договір фактично визначив основні права та обов'язки сторін у сфері захисту національних меншин. Однак, на наш погляд, підписання та ратифікація Договору не визначили початок активної співпраці у цьому напрямі. Більше того, питання недостатнього забезпечення прав національних меншин урядами України та Румунії стало предметом постійної дискусії на офіційному, науковому, публіцистичному та культурно-освітньому рівнях [66, с. 90-91].

Правове забезпечення прав українців в Румунії та румунів в Україні є предметом досліджень багатьох українських та румунських дослідників. Статистичні дані на початку XXI століття, щодо кількості українських шкіл та газет в Румунії, а також румунських в Україні, свідчать про те, що, незважаючи на заяви радикальних сил, ситуація щодо забезпечення мовних, культурно-освітніх, інформаційних та інших прав румунської громади в Україні виявляється значно кращою, ніж для українців в Румунії [106, с. 74-75]. Це пояснюється як особливостями національної політики Румунії у XX – на початку XXI століття, так і недостатньою підтримкою Українською державою своїх громадян в Румунії.

Після Помаранчевої революції в Україні, у 2005-2006 роках відбулася активізація двосторонніх контактів та співробітництва між двома державами. Це стало можливим завдяки зусиллям глав держав В. Ющенко та Т. Басеску, які прагнули вирішити всі спірні питання [34]. До 2008 року між Україною та Румунією було укладено понад п'ятдесят двосторонніх договірно-правових документів і міжнародних угод, спрямованих на врегулювання різних аспектів

міждержавної та регіональної взаємодії. Проте, незважаючи на це, основними темами українсько-румунських відносин залишалися проблеми забезпечення прав національних меншин та подвійного громадянства, що з кожним роком стає все більшим викликом для України.

Вступ Румунії до ЄС у 2007 році розставив нові акценти у пріоритетах зовнішньої політики держави, а події Революції Гідності, що мали місце в Україні у листопаді 2013 – лютому 2014 років продемонстрували підтримку європейських прагнень українців зі сторони Румунії. Повалення режиму В. Януковича в Україні наприкінці 2013 – на початку 2014 років нагадало румунському суспільству події 1989 року у Румунії, коли впав режим Н. Чаушеску [70, с. 102]. З позицій історичної науки подібне порівняння є не зовсім коректним, оскільки і причини, і умови падіння двох авторитарних режимів кардинально відрізняються. Але прагнення як румунського суспільства у 1989-му, так і українського у 2013-му, до свободи та демократії мають більше спільного, аніж відмінного [42]. Революція Гідності в Україні, на нашу думку, стала тим лакмусовим папірцем, який проявив можливість позитивної комунікації між народами на основі спільних цінностей – свободи, демократії, верховенства права.

Історичні особливості становлення та розвитку українсько-румунських відносин надзвичайно багатогранні та відображають багатовіковий шлях взаємодії між двома народами. Ці відносини виникали, еволюціонували та змінювалися відповідно до контексту історичних подій, політичних змін та геополітичних реалій. Протягом історичного розвитку Україна та Румунія ділили спільний кордон, що призвело до взаємодії народів, обміну культурними впливами та створенню важливих зв'язків. Спільність історичних та культурних елементів створювала підґрунтя для сприятливої співпраці. У різні періоди історії, українсько-румунські відносини

переживали як позитивні, так і складні моменти. Важливим кроком було набуття Україною та Румунією незалежності в ХХ столітті, що відкрило нові можливості для співпраці та розвитку обох країн. На сучасному етапі, обидві держави прагнуть зміцнювати політичні, економічні, культурні та безпекові зв'язки, спрямовані на спільну мету – досягнення стабільності, миру та процвітання. Важливо зазначити, що розвиток українсько-румунських відносин ґрунтується на принципах взаємовигідності, діалогу та поваги до суверенітету одне одного. Поглиблення співпраці у різних сферах, від політики до економіки та культури, може стати важливим чинником для сприяння розвитку обох країн та зміцнення стабільності в регіоні. Загалом, історія українсько-румунських відносин є важливим ресурсом для побудови майбутнього спільного співробітництва. Сучасні виклики та можливості вимагають від обох сторін активних зусиль для підтримки та зміцнення цього партнерства, що має потенціал сприяти процвітанню, безпеці та розвитку в обох країнах та регіоні в цілому.

Відтак можемо підсумувати, історія становлення та розвитку міждержавних відносин України та Румунії налічує не одне століття. Основними напрямками взаємодії були культурний, політичний та економічний. Новий період взаємодії розпочався з отриманням незалежності України та прийняттям договору про дружбу та співпрацю. Проте, відзначимо, що не завжди міждержавні зносини та взаємодія носили добросусідський та конструктивний характер, в силу територіальних та історичних претензій між нашими державами (переважно Румунією). Новий виток співпраці розпочався після Революції гідності та триває зараз. Саме тому, задля визначення перспектив розвитку партнерських відносин України та Румунії, варто проаналізувати сучасний стан взаємин по ключовим сферам, а саме – політичній, економічній та гуманітарній.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ:

3.1. Політичний контекст міждержавної співпраці

Політичний вимір міждержавної співпраці між Україною та Румунією має глибокі історичні корені та визначається спільною природною сприйнятливістю до важливих регіональних і глобальних викликів. Цей вимір взаємодії відображає не лише стратегічне партнерство між двома державами, а й їхню готовність спільно працювати над спільними цілями, сприяючи стабільності, розвитку та благополуччю в регіоні та за його межами. З глибокими історичними, культурними та економічними зв'язками, Україна та Румунія розуміють важливість збереження та поглиблення співпраці на політичному рівні. Обидві країни знаходяться в геополітично важливому регіоні, і їхні спільні зусилля допомагають підтримувати стабільність та розвиток на сході Європи.

Політичний вимір співпраці між Україною та Румунією включає в себе широкий спектр питань, від діалогу на вищому рівні та спільних ініціатив у рамках міжнародних організацій до спільної роботи над забезпеченням громадської безпеки, врегулювання конфліктів та підтримки демократичних процесів. Україна та Румунія взаємодіють також у сферах енергетики, торгівлі, культури та освіти, сприяючи глибокому розумінню міжнародних подій та розвитку спільних стратегій. У цьому контексті, динамічний політичний вимір міждержавної співпраці між Україною та Румунією є не лише показником сильних більш добре сказати «глибоких» відносин, а й важливим фактором в забезпеченні стабільності, миру та процвітання у регіоні, сприяючи спільним цілям обох держав.

Дипломатичні відносини між Україною та Румунією, які від самого відтинку незалежності України мали схильність до нестабільності (зокрема, через проблеми демаркації морських кордонів виключної економічної зони та

континентального шельфу Чорного моря у місці острова Зміїний, а також через суперечки щодо судноплавного каналу Дунай-Чорне море), починаючи з 2014 року, отримали новий характер завдяки зростанню підтримки Румунією євроінтеграційних бажань України. У контексті війни на сході України, питання безпеки стали основним аспектом взаємодії обох держав. Уже в березні 2014 року Румунія засудила агресію РФ проти України та закликала міжнародне співтовариство до адекватної реакції на нові виклики та загрози. Президент Румунії підтвердив відданість Бухареста підтримці санкцій ЄС проти РФ. У проміжку 2015-2016 років відбулися значущі позитивні кроки у встановленні ефективної співпраці між обома країнами [102].

Тому, сучасний етап взаємин між Румунією та Україною відзначається відліком, починаючи з 2014 року, коли після подій «Революції Гідності» міждержавний діалог «наступив на зовсім новий рівень».

Після перебігу подій на Майдані відмічався незаперечний розвиток відносин між цими двома країнами. Цей факт, зокрема, був акцентований в інтерв'ю посла України в Румунії Олександра Банькова у вересні 2018 року. Він зазначав, що починаючи з 2014 року між Україною та Румунією розпочався новий етап дружніх та партнерських зв'язків [101].

Підтримка Євромайдану та рішуче осудження Румунією російської агресії суттєво визначили нову траєкторію двосторонніх відносин. Протягом 2015 року президенти обох країн зустрічалися чотири рази, включаючи румунський візит до Києва. У наступному році лідер України П. Порошенко також відвідав Бухарест.

Події 2014 року принесли радикальні зміни в політичній ландшафті України та у її взаємовідносинах з іншими країнами. Ця зміна особливо очевидна в контексті відносин з Румунією. Незважаючи на складну та протиріччями насичену історію двосторонніх стосунків, влада, громадське суспільство та ЗМІ

сусідньої держави на період гібридної війни Росії проти України прийняли стійку та послідовну позицію на підтримку України. У зв'язку з цим, аналіз мотивів такої підтримки варто ретельно розглянути та приділити більше уваги. Анексія Криму та події на Донбасі викликали широке обговорення питань обороноздатності серед військових та можливих майбутніх загроз від Росії.

Сьогодні деякі дослідники відзначають, що румунське суспільство співставляє «Революцію Гідності» зі своєю власною історією – національним піднесенням 1989 року та боротьбою проти режиму Чаушеску. В рамках цих асоціацій українці сприймаються як «люди з високим рівнем громадянської свідомості», їх духовність близька та варті поваги. Офіційна позиція Бухаресту завжди була виразно зацікавлена у «європейському виборі» українців, оскільки це бачилось як їх відход від московського впливу [92].

Вперше після приєднання до НАТО та Європейського Союзу питання національної безпеки в Румунії виступили на передній план політичних дебатів. Дослідження, проведені в 2015 році, свідчать про те, що 25% населення сприймає можливість безпосереднього військового конфлікту з Росією, і приблизно 70% румунів вважають цю ситуацію основною загрозою. Іншими словами, у більшості румунського населення сформувалася концепція загрози зі сходу.

Дипломат України в Румунії, Олександр Банков, вказав на зниження підтримки російської політики серед румунського суспільства з приблизно 50% до 5% з 2014 року. Ці антиросійські настрої мають глибокі історичні корені, особливо через ситуацію в Молдові та Придністров'ї. Молдова вважається невід'ємною частиною румунської культури та національного простору. Тому ідея об'єднання з Молдовою викликає широку підтримку, особливо з урахуванням активної ролі колишнього президента Траяна Басеску в її висвітленні. Найреалістичнішим та розумним варіантом є плавне інтегрування Молдови в структури Європейського Союзу. Проте наразі такі проекти

стикаються з нездійсненністю через виразні антирумунські настрої серед російськомовного населення Молдови та ризик втрати Придністров'я. Додатковим викликом для національної безпеки Румунії залишається також існування іншого замороженого конфлікту на Донбасі [58].

Вчена Інеса Бабан наголошує, що ситуація в Молдові є найбільш негативним сценарієм, з проблемами замороженого конфлікту, які ставлять під загрозу можливість розвитку цієї молодій країні, що вже має проблеми з економічною рецесією, корупцією та внутрішньополітичною нестабільністю. У даному випадку дуже важливо спостерігати за тим, який шлях обере сусідня Україна. Приклади Ізраїлю та Грузії показують, що країни можуть досягти успіху в умовах гібридних та традиційних конфліктів та невирішених проблем.

Однією з ключових визначальних ділянок, яка впливає на позицію Румунії у відношенні української кризи, є геополітичний фактор. Це передбачає серйозні зміни в рівновазі сил у Чорноморському регіоні після анексії Криму та подальшої військової активності в цій області. Кремль офіційно оголосив про амбітний план модернізації Чорноморського флоту та впроваджує сучасні військові технології, які можуть становити загрозу для можливого втручання НАТО в регіон. Румунія, яка відіграє ключову роль серед країн ЄС та НАТО та є регіональним лідером у Чорному морі, повинна протистояти цій радикальній політиці та ревізіонізму [4].

Наступним важливим напрямком аналізу міждержавної співпраці виступає – політичний. Варто зазначити, що Румунія виразила підтримку євроінтеграційних прагнень України з самого початку розгортання Революції Гідності та підтримала цей курс в подальшому.

У лютому 2014 року румунський уряд надав урядовий літак для перевезення на лікування в Румунію поранених під час подій на вулицях Грушевського та Інститутській у Києві. Президент Румунії Т. Бесеску заявив, що Румунія підтримує територіальну цілісність України і не визнає жодних

референдумів, проведених на сході держави. А 25 травня 2014 року президент Румунії першим привітав кандидата у президенти України П. Порошенка з перемогою на виборах [48].

Після обрання 17 листопада 2014 року новим президентом Румунії Клауса Йоханніса спостерігається зростання підтримки євроінтеграційних прагнень України зі сторони одного з найближчих сусідів. В умовах війни на сході України питання безпеки є особливо важливим напрямком взаємодії між двома державами. Вже у березні 2014 року Румунія засудила агресію РФ в Україні і закликала світове співтовариство до адекватної реакції на нові виклики та загрози. Новообраний президент підтвердив готовність Бухареста підтримати санкції ЄС проти РФ [59, с. 13].

Стереотипи та успадковані проблеми, які існували протягом декількох десятиліть, втратили свою актуальність через реальні загрози, що змусили їх відступити на задній план. Ситуація почала динамічно змінюватися.

Питання щодо перезавантаження відносин виникали як у Києві, так і в Бухаресті. 17 березня 2015 року президент Румунії К. Йоганніс офіційно відвідав Київ. Глави обох держав, П. Порошенко та К. Йоганніс, визначили шляхи вирішення проблем, що залишалися відкритими протягом багатьох років, і обговорили співпрацю в таких галузях, як торгівля, енергетика, охорона природи, транспорт, інфраструктура та інші сектори [40, с. 31].

Взаємодія між сусідніми державами отримала стійкий інерційний рух, який відзначився рядом подій. Крім формального візиту Президента Румунії К. Йоханніса до України (17.03.2015 р.), відбулися інші важливі заходи: робочий візит Прем'єр-міністра Румунії В. Понта до Києва (2.10.2014 р.) та офіційний візит Міністра закордонних справ України П. Клімкіна до Румунії (17.02.2015 р.). Були укладені суттєві для громадян обох країн угоди, зокрема Угода про малий прикордонний рух (2014 р.), Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом

Румунії щодо зміцнення заходів довіри та безпеки (2014 р.) і Угода про відкриття поромної переправи через Дунай між населеними пунктами Орлівка (Україна) та Ісакча (Румунія), укладена в 2015 році [50].

Сторони розпочали реальний процес відновлення двосторонніх відносин на засадах дружби, добросусідства, взаємовигідності та взаємного довір'я. Значущим етапом цього відновлення стала активна позиція громадянського суспільства Румунії, яку колишній посол України в Румунії Т. Бауер оцінив як важливий фактор, що визначив початок реального відновлення відносин між Україною та Румунією. Зазначено, що саме румунське суспільство висловило відповідний запит політичній еліті. Важливо відмітити, що, на відміну від інших країн, які розглядали українську Революцію гідності як прагнення українців до європейської інтеграції та поліпшення свого добробуту, румунське суспільство сприймало події на Майдані через призму своєї власної Революції 1989 року. У результаті цієї революції було повалено режим Н. Чаушеску, і загинуло понад 1100 румунських громадян. Такий погляд на події на Майдані розглядався як трагедія для всього народу та як рана, яка досі залишається відчутною у багатьох румунських родинах [40, с. 31].

Люди в Бухаресті виявили своє співчуття та підтримку щодо перших загиблих на Майдані, приносячи живі квіти та лампадки до нашого Посольства, як свідчить Т. Бауер. Цей жест простих румунів підтвердив, що відносини між нашими народами зазнали змін. Ці зміни виникли завдяки звичайним людям в Україні, які виступили за свої права, і простим румунам, які відгукнулися на наше горе. Спроби третьої сторони у 2014 році спровокувати конфлікт між українцями і румунами за допомогою інформаційних «вкидів» у румунські ЗМІ, які вказували на те, що «настав час відновити історичну справедливість і повернути румунські землі», а також в Україні щодо того, що Бухарест «майже готовий висунути

територіальні претензії, тому треба вживати радикальних заходів», були відхилені громадами обох країн [64, с. 140].

3 липня 2014 року Румунський парламент став першим серед законодавчих органів країн-членів Європейського Союзу, який завершив процедуру ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Президент Румунії вже через кілька днів, 9 липня 2014 року, підписав «Декрет про промульгацію Закону про ратифікацію Угоди про асоціацію між ЄС та Україною» [25]. В межах НАТО Румунія очолила трастовий фонд, спрямований на надання допомоги Україні у сфері інформаційної та кібернетичної безпеки, та виділила 50 тис. євро для реалізації відповідних заходів. Бухарест також надавала гуманітарну допомогу для лікування та реабілітації українських військовослужбовців, що постраждали у ході бойових дій на Донбасі, а також для організації відпочинку дітей учасників АТО.

Румунія активно брала участь у військових та військово-медичних навчаннях під егідою НАТО, зокрема після російсько-українського конфлікту стосовно Кримського півострову та розміщення російських військ біля українських кордонів. Зокрема, у травні 2014 року відбулися навчання, в яких взяли участь канадські та американські льотчики.

Румунія виступає ініціатором та координатором регіональних зусиль для створення стійкого безпекового балансу. Особливо актуальною є розробка контрзаходів щодо провокаційних дій Росії у Чорному морі. Серед таких ініціатив – створення флотилії НАТО в Чорному морі, до якої долучаються Румунія, Болгарія та Туреччина (проте Софія виражає певну обережність у цьому питанні). Україна також висловила бажання приєднатися до цієї ініціативи, і не виключено, що до неї може приєднатися також Грузія [52].

Ефективною є робота Посольства України в Румунії, яке під керівництвом посла Теофіла Бауера успішно взаємодіє з представниками української громади

в Румунії. Посольство систематично розповсюджує ключові повідомлення з питань зовнішньої політики України через румунські ЗМІ, що дозволяє інформувати громадськість. У лютому 2015 року відбувся важливий візит Міністра закордонних справ України Павла Клімкіна до Бухаресту. Під час візиту Міністр провів конструктивні переговори з румунськими лідерами, зокрема з Президентом Клаусом Йоханнісом, Віце-прем'єр-міністром та Міністром з внутрішніх справ Румунії Габрієлем Опря, Головою Сенату Келіном Попеску-Терічану, Міністром закордонних справ Богданом Ауреску, а також зустрівся з представниками української громади [70].

17 березня 2015 року глава Румунської держави, Клаус Йоханніс, відвідав Україну з офіційним візитом. Під час цього візиту президенти України та Румунії, Петро Порошенко та Клаус Вернер Йоханніс, домовилися про відновлення роботи спільної президентської комісії, з плануванням засідання під час візиту Петра Порошенка до Бухаресту у 2016 році. З того часу пройшла низка зустрічей та консультацій на різних рівнях між міністерствами та відомствами обох країн. У 2015 році відбулись робочі візити Змішаної міжурядової українсько-румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, що належать до національних меншин. Крім того, Голова національного антикорупційного бюро Артем Ситник відвідав Румунію у 2015 році. Важливим було покращення міжпарламентської співпраці, зокрема, Голова групи міжпарламентської співпраці Україна-Румунія Максим Бурбак відвідав Румунію двічі у 2015 році. За підсумками цього періоду було зафіксовано підтримку Румунією позицій України на двосторонньому та міжнародному рівнях. У планах на 2016 рік були заплановані візити Президента та Прем'єр-міністра України до Румунії, а також розгляд ухвалення Угоди про скасування плати за румунські національні візи для громадян України [55, с. 200].

В 2015 році між Україною та Румунією було прийнято та введено в дію кілька двосторонніх документів, які оновили та узгодили договірну базу

співробітництва між двома країнами. Серед цих документів загальнодержавного значення можна відзначити Угоду про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії, Угоду про заходи зміцнення довіри і безпеки між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії, а також Угоду про місцевий прикордонний рух між обома урядами. Крім того, були укладені угоди, які мають важливе значення для розвитку прикордонного співробітництва, такі як Угода про прокладення оптико-волоконного кабеля через українсько-румунський державний кордон у районі між населеними пунктами Орлівка (Україна) та Ісакча (Румунія), а також Угоди (у формі обміну нотами) про відкриття міжнародного пункту пропуску через кордон для поромного, пасажирського та вантажного сполучення між Орлівкою (Україна) та Ісакча (Румунія) [70, с. 104].

Важливим кроком стала лютнева зустрічі у Мюнхені (2016 рік) президенти П. Порошенко та К. Йоханніс домовилися прискорити підготовку до підписання двосторонньої угоди про скасування оплати за національні візи. Одночасно відбувається робота і в інших напрямках, що є надзвичайно позитивним для двосторонніх українсько-румунських відносин. Під час щогорічної зустрічі двох президентів у Мюнхені були обговорені й інші питання, у тому числі придністровське врегулювання та російська агресія в Україні. Прикметно, що К. Йоханніс підтвердив підтримку Бухареста суверенітету та територіальної цілісності України як на двосторонньому, так і на міжнародному рівнях [48].

У контексті політичної активності варто відзначити зацікавленість Румунії, яка виявилася в зверненні спікера Верховної Ради України Андрія Парубія. Спікер закликав органи місцевого самоврядування чотирьох областей Карпатського єврорегіону об'єднатися за єдиною концепцією розвитку регіону та співпрацювати з сусідніми країнами, зокрема з Румунією.

Його метою було реалізувати спільні проекти та привертати фінансування Європейського Союзу для інфраструктурних та туристичних ініціатив тощо. Про Румунію також згадував у своїх виступах співголова Групи з міжпарламентських зв'язків з Румунією, голова фракції «Народного фронту» Максим Бурбак. У своїх виступах він висловив сум із приводу скасування візиту парламентської делегації, яку очолював спікер А. Парубій, до Румунії. Це рішення було викликане негативною реакцією Бухареста на прийняття Закону України «Про освіту». З негативним ставленням до питань автономії румунських громад виступав голова Радикальної партії Олег Ляшко, критикуючи висловлювання деяких посадовців Румунії [70, с. 102].

У квітні 2016 року Росія офіційно провела навчання, спрямовані на блокування Чорноморських проток. Після запуску на румунській базі Девеселу комплексу протиракетної оборони НАТО, висловленого спільно Румунією та США, президент Путін особисто виступив з загрозами в бік Бухаресту.

У контексті цього, Україна може виконувати важливу роль в забезпеченні регіональної безпеки. Президент Порошенко також пропонує ідею створення спільної військової бригади разом з Румунією та Болгарією.

Проте серед політичної еліти Бухаресту відбулася різка реакція на події в Україні, і вона виступила проти російської агресії на трьох рівнях: дипломатичному, військово-оборонному та економічному. Особлива увага приділяється на дипломатичному рівні, де визначено важливе стратегічне партнерство зі США та іншими членами НАТО [88].

На основі цього існують виразні запити серед країн Центральної Європи стосовно розміщення військових підрозділів союзників на їхній території з метою стратегічної забезпеченості східного флангу НАТО. Наприклад, введення на чергування американського комплексу протиракетної оборони Aegis Ashore на румунській базі Девеселу служить прикладом цієї співпраці.

Важливо підкреслити, що існування військової бази союзників не повинно розглядатися як самоціль чи абсолютна гарантія безпеки, але має бути пріоритетом у випадку можливого вторгнення. Ще одним аспектом зовнішньополітичної реакції на дії Кремля проти України є посилення регіонального співробітництва, зокрема участь в «Ініціативі трьох морів» і «Бухарестській дев'ятці». Додатково, у сфері військової оборони за активної участі президента, всі політичні сили підписали меморандум про виконання вимог НАТО виділяти на оборону не менше 2% ВВП протягом наступних 10 років [88].

Практична підтримка української сторони виразилася в тому, що Румунія стала першою країною ЄС, яка підтримала Угоду про асоціацію України з ЄС 2 липня 2014 року. Під час спеціального засідання Парламенту з участю обох Палат, 284 голоси були «за», один утримався і один виступив проти.

В Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України за 2017 р. Румунія згадана як держава, що має потенціал і рішучість стати нашим стратегічним партнером у Чорноморському регіоні, згадується про зацікавленість у розвитку аерокосмічної галузі. Крім того, у Доповіді згадується військово-політична співпраця між Києвом і Бухарестом у контексті НАТО [71, с. 139].

Прикладами ефективною інституційною взаємодії є взаємодія між Міністерством закордонних справ та Держприкордонслужбою. Свідченням інституційної співпраці на рівні українських міністерств і відомств також є успішна підготовка Другого засідання українсько-румунської спільної Комісії з питань економічного, промислового, наукового та технічного співробітництва у Бухаресті після 5-річної перерви у липні 2017 року та відновлення роботи Змішаної Україно-Румунської міжурядової комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин у вересні 2017 року. Однак варто

відзначити, що відсутність координації між Міністерством освіти, Міністерством закордонних справ та Верховною Радою призвела до прийняття Закону України «Про освіту» з його спірною з точки зору румунської сторони статтею 7 незадовго до засідання Комісії, яке раніше не відбувалося протягом близько 10 років. Це затемнило порядок денний Комісії та спричинило втрату заздалегідь підготовлених питань. Крім того, внесення Верховною Радою поправок до Закону під час голосування призвело до скасування запланованого візиту Голови Верховної Ради до Румунії та відтермінування запланованого візиту Президента Румунії до України. У вересні 2017 року відбулась зустріч Міністра закордонних справ України Павла Клімкіна з його румунським колегою Теодором Мелешкану під час Генеральної Асамблеї ООН, а 13 жовтня того ж року Міністр закордонних справ України Павло Клімкін відвідав Румунію [71, с. 104].

Сторони домовилися продовжувати конструктивну співпрацю в галузі освіти. У листопаді, під час П'ятого саміту «Східного партнерства», відбулася зустріч між Президентом України Петром Порошенком та Президентом Румунії Клаусом Йоханнісом, під час якої розглядалися можливості проведення консультацій з питань освітнього законодавства.

Навіть при наявності негативних аспектів, пов'язаних із прийняттям Закону «Про освіту», відбулися позитивні зміни у двосторонній співпраці. Зокрема, у листопаді 2017 року відбулася зустріч між командувачем ВМС ЗС України віце-адміралом Ігорем Воронченком та начальником Головного штабу Морських сил Румунії віце-адміралом Ауреліаном Міршу. Під час цієї зустрічі обговорювалися питання безпеки в Чорному морі, і була виражена готовність продовжити спільні морські навчання різних форматів. За підтримки Консультативної місії ЄС у Бухаресті також відбулася зустріч представників Національної поліції України і Румунії [59, с. 32].

У серпні 2017 року відбувся важливий візит Голови Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) Наталії Корчак до Румунії, під час якого був підписаний Протокол про співпрацю у сфері запобігання корупції між НАЗК та Антикорупційним генеральним директором Міністерства внутрішніх справ. На початку листопада представники Генеральної прокуратури України, на чолі з заступником генерального прокурора Євгеном Єніним, відвідали Бухарест у робочому порядку. Також у вересні в Бухаресті відбулася зустріч керівника Національного антикорупційного бюро Артема Ситника з Головою Антикорупційного директорату Румунії Лаурою Ковеші. Судячи з усього, основною напрямковою сферою спільної діяльності цього року є взаємодія між силовими та правоохоронними органами [37].

В результаті співпраці між двома країнами у 2017 році варто відзначити впровадження спільного патрулювання ділянки українсько-румунського кордону в Чернівецькій області, що є результатом виконання минулорічної Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії щодо спільного патрулювання кордону. У жовтні цього року між генеральними прокуратурами обох країн був підписаний Меморандум про порозуміння, а в квітні аерокосмічні агенції двох країн підписали Меморандум про взаєморозуміння стосовно співпраці у дослідженні та використанні космічного простору для мирних цілей. Крім того, 23 червня 2017 року було оголошено призначення посла України в Румунії – Олександра Банькова [34].

Також важливо звернути увагу на стратегічні документи, які були розроблені та прийняті в Україні та Румунії протягом останніх років щодо національної безпеки. Зокрема, Стратегія національної безпеки України, що була затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року, визначає, що зусилля України на регіональному рівні будуть спрямовані на створення ефективної системи взаємодії в Центральній та Східній Європі з метою

забезпечення безпеки та стабільності. Зовнішні гарантії безпеки будуть забезпечуватися шляхом формування мережі союзництва як з окремими державами та регіональними організаціями та ініціативами (через укладання угод про спільну оборону або військову допомогу), так і з міжнародними організаціями з безпеки (через участь у механізмах колективної безпеки) [60].

Нова Національна стратегія оборони Румунії, яку парламент схвалив 22 червня 2015 року, розглядає спроби реконфігурації регіонального безпекового середовища та намагання Росії зміцнити свої позиції в Чорноморському регіоні як один із ключових факторів, що впливає на регіональний аспект національної безпеки Румунії [101].

Занепокоєння, виражений офіційним Бухарестом, легко зрозуміти, оскільки йдеться про створення невпевненості в регіоні, розширення впливу Росії біля кордону Румунії та збільшення військової активності Москви в Чорному морі (від румунського кордону до Криму – 230 км, Придністров'я – 100 км). Військова мобілізація Росії на незаконно анексованих територіях Криму та Придністров'я, воєнна кампанія на сході України, підтримка Кремлем регіонального націоналізму та дестабілізація України, Молдови та Придністров'я – усе це однозначно становить загрозу як для України, так і для Румунії. Ефективна протидія дестабілізаційним планам Росії в регіоні стає пріоритетним завданням для України та Румунії, і вирішити його можна лише спільними зусиллями, шляхом зміцнення регіональної співпраці. Логічним є визначенням сторонами ключового аспекту українсько-румунських відносин – встановлення співпраці в сфері безпеки та намір створення трикутника співпраці між Україною, Румунією та Польщею, а також іншими об'єднаннями держав для забезпечення миру та стабільності в регіоні Чорного моря та Європі в цілому.

З початку 2018 року Румунія активно впроваджує стратегію зменшення впливу РФ в регіоні, спрямовану на зниження імпорту російського газу та

заміщення його іншими джерелами енергії. Важливо відмітити, що К. Йоханніс висловив підтримку єдиної позиції Євросоюзу стосовно санкцій проти РФ через ситуацію в Україні і зобов'язався підтримувати їхнє посилення, якщо це буде необхідно. Стратегічна позиція Румунії полягала в сприянні продовженню санкцій ЄС проти РФ до досягнення повного виконання Мінських домовленостей [36].

Незважаючи на різкі зміни в умовах внутрішньополітичної ситуації, деякі румунські посадовці публічно відзначили свою незгоду з анексією Криму і засудили дії Москви, що сприяло посиленню розуміння міжнародних стосунків. У той же час українські військові отримали можливість проходити лікування в Бухаресті. Зростає рівень прикордонного співробітництва, була укладена угода про малий прикордонний рух, та продовжує збільшуватися двостороння торгівля. Зміцнення співпраці між Румунією та Україною спостерігається, хоча є потенціал для подальшого розвитку та ряд невирішених питань, які потребують уваги. Період після ухвалення Україною нового Закону «Про освіту» у 2017 році став випробуванням для відносин, але завдяки двостороннім консультаціям та відкритому діалогу вдалося зменшити напруженість і роз'яснити позиції [58].

У 2019 році Румунія виступила на чолі Ради Європейського Союзу і приділила особливу увагу питанням безпеки в Чорноморському регіоні, розвитку Східного партнерства та протидії дезінформації. Дії Росії в Керченській протоці отримали рішучий засуд, особливо враховуючи підтвердження президентом Йоганнесом свого підтримання недоторканності та поваги до морських та сухопутних кордонів України. Він також відзначив готовність своєї країни ефективно реагувати на будь-яку ситуацію в Азовському морі. Румунські політики приділили особливу увагу загрозам інформаційного характеру, боротьбі з «фейковими» новинами та забезпеченню кібербезпеки, що виславоціenne підтвердження для Києва, що Бухарест розуміє комплексний та багатогранний

характер гібридної агресії в сучасному світі. Росія в наш час проявляє агресію на кількох рівнях: політичному, військовому, економічному та інформаційному [92].

Москва використовує різноманітні стратегії, включаючи дипломатичний тиск, економічну маніпуляцію, пропаганду, демонстрацію сили, військові дії, кібератаки та розвідку. Ці складові, що можуть використовуватися окремо або взаємопов'язано, утворюють основу «гібридної війни». Реакція Румунії на російський ревізіонізм та агресію повинна мати багатоаспектний підхід. Стратегія відповіді на російську загрозу повинна чітко визначити, які заходи Румунія може вживати самостійно та які потребують спільної дії зі своїми союзниками. Бухарест активно розробляє дипломатичні ініціативи в рамках НАТО та ЄС, що робить його співавтором стратегії НАТО щодо Східної Європи. Зокрема, це особливо важливо для України, оскільки Румунія розуміє, що російська агресія є історичним викликом не тільки для Києва, а й для європейського порядку загалом [52].

Пріоритетним завданням для України є створення таких умов, щоб поточний етап відносин з Бухарестом став основою для взаємовигідного та цивілізованого партнерства в стратегічній перспективі, а не лише тимчасовим об'єднанням у контексті російської загрози.

Румунія відзначається активною підтримкою санкцій, запроваджених ЄС щодо Російської Федерації. Санкції розглядаються як превентивні та обмежувальні заходи, спрямовані на реакцію на політичні виклики та події, що суперечать цілям та цінностям країни, яка вводить їх. ЄС формулює ключові цілі при впровадженні санкцій, такі як забезпечення цінностей, інтересів і безпеки ЄС, підтримання миру, зміцнення принципів демократії, верховенства права, прав людини та міжнародного права, запобігання конфліктам та підвищення міжнародної безпеки. Санкції вважаються інструментом, а не самоціллю. При

використанні санкцій держави або міжнародні організації мають різноманітні цілі. Незважаючи на те, що загальний принцип санкцій передбачає вплив на прийняття рішень через підвищення вартості непопулярних альтернатив, деталі можуть мати значущу роль [17].

Головною метою санкцій є зміна поведінки країн, що їм адресовані. Вони можуть спрямовуватися на відмову від ядерних програм, запобігання використанню сили проти сусідніх країн або захист власного населення від геноциду. Також санкції можуть використовуватися в торговельних конфліктах або інших формах ненасильницьких протиріч. Механізми застосування санкцій для зміни поведінки інших враховують вплив на процес прийняття рішень та виходять з обґрунтування цих заходів.

Економічні та дипломатичні санкції стали стандартними засобами у міжнародній політиці. Країни, що вводять санкції, використовують їх як засіб тиску для впливу на геополітичні рішення урядів тих країн, на які вони спрямовані. У 2014 році, відповідаючи на анексію Криму Росією та конфлікт на сході України, США, Європейський Союз, Канада, Австралія та інші країни ввели санкції проти агресора. Росія опинилася під важкими та строгими санкціями, навіть з урахуванням її великої ролі на міжнародній арені. Незважаючи на це, Сполучені Штати та Європейський Союз заявили, що не позбавлять Росію санкцій до тих пір, поки вона не виконає Мінські домовленості та не поверне Крим Україні [101].

На сьогоднішній день існують широкі дискусії щодо впливу санкцій на російську економіку, та складно визначити їх ефективність на економічному та політичному рівнях. Проте, ефективність залишається ключовим аспектом, оскільки санкції використовуються з метою досягнення конкретних цілей. Серед таких цілей - стримування російської агресії та відновлення територіальної цілісності України. Навіть якщо санкції не змінили поведінку Росії, вони все ж

були ефективними. Зафіксований негативний вплив санкцій на російську економіку відчутний по всьому світу, у порівнянні з попередніми роками. Але важливо зауважити, що завдана економічна шкода ще недостатня, щоб змінити політику Росії щодо України.

З боку ЄС та США були використані такі інструменти санкційного впливу [58]:

- дипломатичні заходи (виключення Росії зі складу G8, призупинення права голосу російської делегації в ПАРЄ, зупинення проведення саміту ЄС-Росія, призупинення прагматичної співпраці НАТО-Росія та інші подібні заходи);

– особисті санкції (замороження активів та введення обмежень на поїздки окремих фізичних і юридичних осіб, зазначених у списку санкцій);

– обмеження економічних зв'язків з Кримом та Севастополем (заборона інвестицій та передачі технологій відділеним суб'єктам господарювання);

– обмеження економічного співробітництва з Росією в окремих сферах (обмеження діяльності на окремих територіях критичної інфраструктури, зокрема в реалізації великих інфраструктурних проектів у сфері енергетики або діяльності великих суб'єктів господарювання на цих територіях).

Були вжиті санкції щодо анексованого Кримського півострова, включаючи заборони на туристичні послуги, пов'язані з інфраструктурою, інвестиції, технічну допомогу, брокерські, будівельні та інженерні послуги. Економічні обмеження, введені проти Росії, можна розділити на такі категорії [89]:

– заморожування активів юридичних та фізичних осіб;

– обмеження доступу до фінансових ресурсів;

– заборона на діяльність юридичних та фізичних осіб у інших країнах;

– вплив на російський економічний сектор та обмеження його можливостей для розвитку;

– обмеження на імпорт та експорт [93].

Санкції були введені поетапно, розпочинаючи з візових обмежень та блокування активів у визначених списках, і досягли включення галузевих економічних санкцій щодо певних галузей або компаній. Підсилення санкцій зазвичай відбувалося тільки у випадках серйозних порушень міжнародного права Росією або ескалації конфлікту.

Пізніше Європейський Союз розширив та уточнив список компаній, які підпадали під санкції. Зокрема, у кінці 2014 та 2015 років були введені обмеження щодо окремих суб'єктів російської енергетичної галузі (Роснефть, Транснефть, Газпромнефть, Газпром, Лукойл, Сургутнафтогаз). Крім заборони торгівлі облігаціями цих компаній зі строком погашення понад 30 днів та участі в організації випуску таких цінних паперів, також були наложені обмеження на постачання товарів та технологій для виробництва російськими нафтогазовими компаніями, а також на розробку глибоких нафтових і газових родовищ [95].

Румунія виділяється серед провідних прихильників санкцій ЄС проти Криму та осуджує російське вторгнення на Донбас. Вже у 2014 році президент Румунії закликав до жорстких заходів проти Росії: «Ситуація на сході України рухається в напрямку подібного сценарію Придністров'я. Є очевидний намір Росії закріпити свої сепаратистські позиції на сході України. Ми не стверджуємо, що Росія хоче анексувати схід України. Однак потрібно надати відповідь з підвищенням рівня санкцій, щоб Москва розуміла, що ЄС рішуче захищає свої принципи» [96].

Однією з ключових цілей України є збереження Румунії як вагомого та відданого учасника в міжнародних санкціях проти Росії. В цьому контексті була створена нова група підтримки України, в яку входять Румунія, Польща та країни Балтії.

Хоча Румунія не є головним гравцем у Європейському Союзі, вона активно сприяє збереженню економічних санкцій ЄС проти Росії. Бухарест відділяє велику увагу взаємовідносинам з Німеччиною, зокрема під час останніх візитів президента Румунії до Німеччини, коли основним темою обговорення стала ситуація в Україні. Румунія та Німеччина спільно роблять акцент на важливості Мінських угод та мають спільний підхід до питань, пов'язаних з Україною. Німеччина є головним торговельним партнером Румунії, і торговельні зв'язки між ними стабільно зростали з 2008 по 2014 рік, включаючи значні німецькі інвестиції в Румунію, які досягли 5,14 мільярда євро у 2015 році. Це пояснює чутливість Німеччини до питань безпеки, які стосуються Румунії та регіону [99].

Румунія також може використовувати свої особливі дипломатичні відносини з Францією для продвиження своїх безпекових інтересів у рамках Східного партнерства. Зокрема, у 2008 році між двома країнами була підписана угода про стратегічне партнерство. Крім того, українське питання стало ключовою темою переговорів під час візиту президента Клауса Йоханнеса до Парижа у 2015 році. Відновлення відносин між Румунією та Францією, яке відбулося у 2014 році, призвело до того, що Франція стала одним із п'яти найбільших інвесторів у румунську економіку.

Також важливою стратегічною партнерською країною для Румунії є Сполучені Штати. В травні 2016 року США розпочали розгортання на території Румунії системи протиракетної оборони з метою значного посилення можливостей протиракетної оборони НАТО. Разом із тим, стратегічне партнерство між Румунією та Польщею також може бути використане для захисту безпекових інтересів Бухареста в рамках Східного партнерства. Обидві країни поділяють спільне ставлення до російського ревізіонізму, зокрема до близькості військових баз Росії у Калінінградській області та окупованого Криму. Співпраця в трикутнику Україна-Румунія-Польща може сприяти реалізації

регіональних проектів у сфері безпеки, які відповідають викликам сучасності та амбіціям цих країн [99].

Румунія, як одна з країн Європейського Союзу, не лише висловлює послідовну підтримку введенню санкцій проти Росії, але й настоює на їх посиленні. Так, в березні 2016 року Румунія приєдналася до країн ЄС – Великобританії, Литви, Польщі та Швеції – закликаючи своїх європейських партнерів схвалити додаткові санкції, відомі як «список Савченко». В контрасті до деяких інших країн, наприклад Греції, яка підтримує «діалог з Росією», або Угорщини, яка виступає проти «автоматичного продовження» санкцій, вища румунська влада наголошувала, що незважаючи на негативний вплив санкцій на румунську економіку, ЄС повинен продемонструвати єдність та об'єднатися проти агресії Росії щодо України.

Протягом 2018 та 2019 років санкційний режим проти Росії не змінювався в напрямку посилення. ЄС та Румунія скоріше уточнювали список санкційних об'єктів та розширювали раніше запроваджені обмеження. Водночас, навіть при подальшій ескалації дій Росії, таких як захоплення українського військового корабля в Керченській протоці у листопаді 2018 року, санкційний режим практично не посилювався. Однією з реакцій ЄС та США було встановлення більш точного переліку осіб, на яких поширюються візові обмеження та заборона на здійснення операцій з активами [80].

Головна мета України в Румунії полягає у тому, щоб забезпечити продовження підтримки Бухарестом процесу європейської інтеграції та членства в НАТО (або розширення співпраці України з НАТО). Першим важливим етапом в досягненні цих цілей є сприяння ухваленню рішення про скасування візового режиму для громадян України в країнах ЄС. До цього слід додати, що Румунія відіграє роль одного з провідних приверженців безвізового режиму для України.

Крім того, Київ має інтерес у тому, щоб Бухарест підтримував реалізацію спільних угод [10].

Після приєднання до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та Європейського Союзу, Румунія активно розглядає нові цілі в області своєї дипломатії. Бухарест демонструє бажання виступати як посередник для поширення демократії в Чорноморському регіоні. Румунська влада вважає, що досвід країни з демократичним розвитком може бути надзвичайно корисним для євроатлантичної спільноти, особливо для подолання нестабільності в Чорноморському регіоні. Цитуючи посадовців Румунії: «Ми залишаємося надійним та передбачуваним партнером для НАТО і продовжуємо забезпечувати безпеку Чорноморського регіону. Ми залишаємося важливим джерелом безпеки східного кордону НАТО та ЄС». Цей підхід також визначає позицію Румунії щодо підтримки процесів трансформації в Україні. До речі, українська сторона часто вказує на паралелі між революційним зміщенням Віктора Януковича з посади та зривом диктаторського режиму Ніколае Чаушеску [94].

Але досвід революції в Україні виявився не стільки в конкретних досягненнях у сфері безпеки, скільки в самому акті революційних подій. Протягом саміту НАТО у вересні 2014 року Румунія підтримала ініціативу надання Україні допомоги в проведенні реформ в галузі кібербезпеки. Румунія здійснює лідерську роль у коаліції та бере на себе відповідальність за керівництво трастовим фондом з кіберпростору України. Країна також може вважатися неофіційним лідером серед країн НАТО у цій сфері в даному регіоні. Вже сьогодні румунська поліція контролює 20% мережевих підрозділів Європолу, а сотні румунських правоохоронців навчалися у Федеральному бюро розслідувань США для більш ефективного протистояння кіберзлочинам. Зараз Румунія активно ділиться своїми знаннями з Україною. Наприклад, Бухарест вирішив

виділити 250 тисяч євро на військово-технічну допомогу та внести 500 тисяч євро у трастовий фонд Україна - НАТО щодо кібербезпеки.

Румунія активно та рішуче підтримує зусилля української влади з реалізації Угоди про асоціацію з ЄС. Навіть парламент Румунії став першим у законодавстві ЄС, який ратифікував угоду про асоціацію, укладену між Україною та ЄС. З іншого боку, румунські політики відносяться з певним скептицизмом до спроможності України провести необхідні реформи. Їхні підозри можна пояснити тим, що в Україні давно не проводилося значущих реформ. За словами видатних дипломатів і чиновників, політична система та інститути України є насиченими широкою корупцією та олігархічним впливом [74, с. 12].

Конфлікт на Донбасі тільки поглиблює перешкоди на шляху реформ. Незахищені утворення, які не отримали міжнародного визнання - «ДНР» і «ЛНР», спричиняють припинення України у його поступі до Європи («Донбас утримує українських гарантій»). Окрім цього, румунське вище керівництво має певні застереження щодо інших питань, таких як конфлікти між олігархами і політичні розбіжності в Києві, а також рівень недостатньої стабільності в українській владі.

Румунія здійснює скромні фінансові внески у процес реформ в Україні, такі як програми розвитку та транскордонні проекти. Фінансові ресурси Румунії спрямовуються на стипендії, ініціативи для підтримки громадського суспільства та зміцнення інституційної спроможності (наприклад, надання грантів Національній гвардії України). Крім цього, Румунія надає гуманітарну допомогу Україні.

З іншого ракурсу, Румунія не належить до ключових фінансувальників ЄС (1,08% бюджету). Та, тим не менше, Бухарест завжди був сторонником програм ЄС, спрямованих на співпрацю зі східними сусідами, такими як Європейська політика сусідства та Східне партнерство. Румунія прихильна до засади «більше - краще» [68].

Сама Румунія також виявляє інтерес у відродженні Східного партнерства. Наприклад, радник прем'єр-міністра Румунії, Карін Онгур, нещодавно відзначила, що «раніше угоди про асоціацію та рішення про лібералізацію візового режиму були найбільш популярними цілями. Тепер Східному партнерству потрібні нові інструменти для спонукання реформ у країнах-учасницях».

Суттєвим внеском Румунії в процес реформ в Україні може стати підтримка судової реформи, включаючи обмін знань. Румунія, після приєднання до ЄС, досягла значних успіхів у будівництві високоефективних інституцій та боротьбі з корупцією. Сьогодні Румунія визнається однією з провідних країн у протидії корупції. У цьому контексті Україна могла б значно скористатися досвідом Румунії, а також підтримкою від США, Німеччини та Польщі, для реалізації судової реформи [73, с. 138].

Альянсна угода, особливо в контексті її економічної складової, може сприяти оновленню торговельно-економічної співпраці між Румунією та Україною, з метою покращити поточний рівень співпраці. Після 1991 року, обсяг торгівлі товарами та послугами між двома країнами залишався низьким. Протягом січня до вересня 2015 року, обсяг товарообігу зменшився на приблизно 42%. За даними Посольства України в Румунії, у період з січня по вересень 2015 року основними експортними товарами України до Румунії були чорні метали, деревина та вироби з неї, а також руди, шлак та зола. З іншого боку, Україна відповідає на попит Румунії на зерно, паливо, нафту та продукти нафтопереробки. Наступним аспектом є те, що румунські інвестиції в Україну не відображаються. Паралельно, двосторонні торгово-промислові палати в минулому залишалися неактивними. Розвиток економічних зв'язків між Румунією та Україною був уповільнений нерозв'язаною справою Криворізького гірничо-збагачувального комбінату [104].

Українська дипломатія робить спроби знайти альтернативні ринки для українських товарів, що постраждали внаслідок московського ембарго. Румунський ринок, хоч і невеликий, але вже знайомий споживачам за товари, які вони споживали за комуністичних часів. Починаючи з 2014 року, румунські супермаркети пропонують обмежений асортимент української продукції. Румунія також входить до переліку десяти країн ЄС, які ввозять найбільше українських товарів [29].

З іншого боку, інвестиційна активність України в Румунії є обмеженою. Бізнес та уряд Румунії висловлюють певну обережність щодо співпраці з українськими інвесторами. Румунські структури прагнуть уникати співпраці через певну непривабливість корупційної бізнес-середовища в Україні. Відмінно від Румунії, яка досягла вагомих успіхів у боротьбі з корупцією, протидія корупції в Україні нерідко залежить від комерційних інтересів.

3.2. Торгово-економічна взаємодія

Торгово-економічна взаємодія становить невід'ємну частину сучасних міжнародних відносин і відіграє ключову роль у формуванні геополітичної ландшафту та економічного розвитку країн. Цей аспект взаємодії охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з торгівлею, інвестиціями, фінансами та економічною співпрацею між державами, які взаємодіють на основі взаємної вигоди та спільних інтересів. Сучасний світ характеризується зростаючою залежністю країн від зовнішньої торгівлі та економічних зв'язків. Відкриті ринки, швидкі технологічні зміни та глобалізація зробили торгово-економічну взаємодію невід'ємною частиною стратегічних рішень країн, спрямованих на досягнення стабільності та економічного зростання.

У цьому контексті, торгово-економічна взаємодія має важливе значення для розвитку та підтримки внутрішнього виробництва, створення робочих місць, підвищення життєвого рівня населення та впровадження інновацій. Взаємний

обмін товарами та послугами, а також вкладення капіталу сприяють розширенню можливостей для розвитку підприємництва та зміцненню економічних зв'язків між державами. Однак торгово-економічна взаємодія також може стикатися з викликами та напруженнями, пов'язаними з конкуренцією, торговельними бар'єрами, тарифами та іншими обмеженнями. Вирішення таких питань вимагає діалогу, співпраці та узгодження інтересів для досягнення балансу між різними сторонами. Отже, торгово-економічна взаємодія відіграє важливу роль у формуванні геополітичного обличчя світу, сприяючи економічному розвитку, стабільності та партнерству між державами. Взаємне сприяння та спільний пошук ефективних рішень становлять основу цього виміру міжнародних відносин, сприяючи забезпеченню спокою та процвітання.

Задля визначення перспективних шляхів міжнародної двосторонньої співпраці України та Румунії варто визначити сучасний стан взаємодії по ключових напрямках – економічному, політичному та гуманітарному. Точкою відліку візьмемо події Революції Гідності та побудову нової парадигми партнерської взаємодії України та Румунії.

Позитивні зміни у новітніх відносинах між Україною та Румунією виникли через надзвичайні виклики, що виникли внаслідок російської агресії, анексії Криму, підтримки бойовиків на сході України та спроб дестабілізації Москвою ситуації в південно-східних регіонах України, зокрема на кордоні з Румунією в Одеській області [40, с. 31].

Щодо економічної взаємодії між двома країнами, основний акцент слід зробити на економічних взаємодіях. Незважаючи на різний рівень їхньої євроінтеграції, інтереси України та Румунії в цьому напрямку можуть поступово збігатися. Зростання "співпадіння" їхніх інтересів та конструктивна співпраця можуть відбутися за певних політичних і економічних умов. Економістам і дослідникам поруч знаходження цих факторів слід досліджувати природу їх

потенційного росту. Практикам у сфері бізнесу та управління зовнішньоекономічною діяльністю ставиться завдання перетворити можливості на конкретні проекти, що приносять прибуток, міжнародного бізнесу українських та румунських партнерів [75, с. 39].

Важливо відзначити, що для українського бізнесу першочерговим завданням є підвищення конкурентоспроможності виробництва та освоєння передового досвіду управлінських технологій, особливо у контексті розширення торговельно-економічного співробітництва між підприємствами України та країн ЄС. Головною метою є подолання технологічних та ресурсних обмежень для виходу українських компаній на ринки розвинених країн ЄС. Створення умов для розвитку українсько-румунських економічних факторів міжнародного бізнесу є однією з альтернатив цьому шляху. Отже, на думку наших експертів, зовнішньоекономічна співпраця між Україною та Румунією повинна бути визнана вищим пріоритетом сьогодення, оскільки вона сприятиме зростанню конкурентоспроможності учасників міжнародного бізнесу.

На жаль, нинішня статистична та експертна інформація не дозволяє аналізувати економічні процеси між Румунією та Україною на рівні окремих фірм та компаній. Тому ми зосередимо увагу на інтегральних показниках інвестиційних процесів у напрямі "Україна". На 31 січня 2013 року компанії з Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії вклали в українську економіку 82,4 млн доларів США, що складало 18,4% від загального обсягу інвестицій. Проте, у 2014 році цей показник зменшився до 17,3%. З 2001 року до 2014 року частка прямих іноземних інвестицій з Румунії в економіку регіону зросла до 2,4%, одночасно з Польщі - до 55,6%, з Угорщини - до 30,8%, та з Словаччини - до 10,8% у 2014 році. Загалом до кінця 2014 року спостерігалось зменшення інвестицій як з країн транскордонного співробітництва, так і з інших країн [76, с. 57].

Прямі іноземні інвестиції з Румунії, серед розглянутих країн, представляють собою найменший обсяг. Оглядаючи тенденції інвестиційної активності у регіоні, можна зробити висновок, що існує загроза подальшого поглиблення економічної та політичної кризи в країні, а також зменшення її інвестиційної привабливості внаслідок деструктивних процесів. На початок липня 2014 року в міжнародному інвестиційному співробітництві брали участь партнери з 48 країн світу, які взяли на себе участь в економіці через 762 підприємства. Інвестори з Угорщини становлять третину від загальної кількості іноземних партнерів, причому майже дві третини їх інвестицій призначено на розвиток промисловості. Угорські інвестиції у промисловість складають 14,5 млн. доларів США (59,9% від загального обсягу), зокрема в переробну промисловість - 13,2 млн. доларів США. Серед галузей переробної промисловості найбільше інвестицій витрачено на виробництво комп'ютерів, електроніки, харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів і текстилю, також на виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. Великі обсяги інвестицій з Угорщини також були вкладені у водопостачання, каналізацію та управління відходами - 1,4 млн. доларів США. Інвестиції з Польщі орієнтовані на виробництво автотранспортних засобів, причепів, напівпричепів та інших транспортних засобів, з Угорщини - на комп'ютери, електронні та оптичні вироби, а з Словаччини - на текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, а також виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічну діяльність [24].

Висвітлені раніше пріоритети інвесторів з Угорщини, Польщі та Словаччини є наочними, але важливим завданням є визначення галузей, які приваблюють інвесторів з Румунії. Згідно зі статистикою, основними напрямками для румунських інвесторів в регіоні є текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, роздрібна

торгівля, а також ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Варто відзначити, що динаміка збільшення інвестицій є досить помірною. З огляду на те, що більшість підприємств із закордонними інвестиціями, зокрема з Румунії, працюють на засадах давальницьких схем, основними експортованими товарами в цю країну є одяг та аксесуари до одягу, трикотажні вироби, текстильний одяг та аксесуари до нього, а також взуття. Варто відзначити, що в експорті в Румунію значну частку становить деревина та вироби з неї, хоча це може виглядати дивно, враховуючи високий сировинний та технологічний потенціал Румунії в цій сфері, який вищий, ніж у України [75, с. 41].

Проте за даними Державної служби статистики України, у 2017 р. обсяг товарообігу між Україною та Румунією становив 1 299,82 млн. дол. (у 2016 р. – 1 097,7 млн. дол.), з якого експорт – 841,81 млн. дол. (у 2016 р. – 717,15 млн. дол.), імпорт – 458,01 млн. дол. (у 2016 р. – 380,55 млн. дол.). У порівнянні з 2016 р., в цілому, товарообіг збільшився на 18,4%, експорт – на 17,4%, імпорт – на 20,3%. Торговельне сальдо склало 383,79 млн. дол. на користь України (у 2016 р. – 336,60 млн. дол. на користь України) [19].

У січні-вересні 2018 р. обсяг товарообігу між Україною та Румунією становив 1071,91 млн. дол. (січень-вересень 2017 р. – 952,25 млн. дол.), з якого експорт – 704,91 млн. дол. (січень-вересень 2017 р. – 621,26 млн. дол.), імпорт – 367,00 млн. дол. (січень-вересень 2017 р. – 331,69 млн. дол.). У порівнянні з аналогічним періодом 2017 р., в цілому, товарообіг збільшився на 11,16%, експорт – на 13,5%, імпорт – на 10,6%. Торговельне сальдо склало 337,91 млн. дол. на користь України (січень-вересень 2017 р. – 289,57 млн. дол.) [50].

Основними статтями українського експорту до Румунії у січні-вересні 2018 р. були: чорні метали – 16,5% від загального обсягу, електричні машини – 15,3%, руди, шлаки і зола – 13,3%, деревина та вироби з деревини – 13,4%, взуття – 7,6%, одяг та додаткові речі до одягу, текстильні – 5,1%.

Основні статті імпорту румунських товарів до України у січні-вересні 2018 р. були: електричні машини (18,7%), зернові культури (6,8%), засоби наземного транспорту (16,3%), реактори ядерні, котли, машини (7%), деревина і вироби з деревини (7,3%), фармацевтична продукція (4,7%), пластмаси, полімерні матеріали (4,6%) [26].

Згідно із звітом Державної служби статистики України, станом на 31 грудня 2017 року, румунські інвестиції в українську економіку становили 21,7 млн. доларів США, що відповідає 0,01% від суми всіх інвестицій в Україну. За іншими даними від Міністерства з питань ділового середовища, торгівлі та підприємництва Румунії, на кінець 2017 року у Румунії функціонує 714 спільних українсько-румунських підприємств, при цьому обсяг українських інвестицій становить 11,971 млн. доларів США, розміщуючись на 59 місці серед іноземних інвесторів [26].

Загалом, можна відзначити, що економічні зв'язки між Україною та Румунією за останні роки демонструють нові тенденції, які пов'язані із приєднанням Румунії до Європейського Союзу, розширенням ринку споживання в обох країнах та розміщенням у Румунії потужних підприємств відомих європейських та світових компаній. Ці компанії, включаючи стратегію розширення на ринки України, сприяли більш активному розвитку торговельних відносин між Україною та Румунією в цілому [56].

Румунія активно включилась у допомогу України з першого дня агресії РФ. Так, з метою логістичної координації гуманітарної допомоги Україні у Румунії було створено логістичний хаб. Румунія також стала одним із ключових коридорів для експорту української сільгосппродукції. Якщо 2021 року вартісні обсяги поставок цього виду сільгосппродукції до Румунії становили лише 1,8 млн дол. США, то 2022 року вони значно збільшилися і сягнули 1,24 млрд дол. США. За підсумками 2022 року Румунія також стала

головним постачальником пального до України. Імпорт пального зріс у 30 разів і сягнув мільйона тонн. Ще 250 тис. тонн було транспортовано транзитом через Румунію. OVM Petrom та Rompetrol покривають близько 40% українських потреб. Загальний товарообіг між державами склав 5,37 млрд дол. США [72, с. 150].

Отже, торгово-економічна взаємодія між Україною та Румунією є важливою складовою їхніх відносин та має потенціал для сприяння економічному зростанню, розвитку та підвищенню рівня життя в обох країнах. Протягом останніх років обидві держави проявляють зацікавленість у поглибленні співпраці в галузях торгівлі, інвестицій, енергетики та інфраструктури. Торговельні відносини між Україною та Румунією базуються на принципах відкритості, взаємовигідності та взаємовигідного співробітництва. Обидві країни є важливими торговельними партнерами одне для одного, з важливим обсягом взаємної торгівлі та обміну товарами та послугами. Взаємний обмін сировиною, продукцією сільськогосподарського сектору та іншими товарами сприяє різноманітності та конкурентоспроможності обох економік. Привабливість Румунії для українських інвесторів та обернено відкриває можливості для спільних інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури, енергетичного сектору та інших галузей. Партнерство в цих напрямках може сприяти створенню нових робочих місць та зміцненню економічних зв'язків. Наслідки розвитку торговельно-економічної взаємодії також відображаються на рівні життя громадян обох країн. Збільшення обсягів торгівлі може сприяти доступнішим товарам та послугам для споживачів. Важливим елементом є також спільна робота у вирішенні торговельних та економічних викликів, які можуть виникати в міждержавних відносинах. Загалом, торгово-економічна взаємодія між Україною та Румунією має потенціал для стимулювання

розвитку обох країн та сприяння спільному процвітанню. Взаємний обмін товарами, послугами та ідеями може покращити економічну динаміку та сприяти зміцненню стабільності в регіоні.

3.3.Співпраця в науковій та освітній сферах

Науково-освітня міждержавна політика відіграє ключову роль у розвитку сучасного світу, сприяючи обміну знаннями, інноваціям та розвитку людського потенціалу через границі національних держав. Цей аспект міжнародних відносин покликаний підтримувати і зміцнювати наукові та освітні зв'язки між країнами, сприяючи спільному розвитку, розширенню знань та вирішенню глобальних викликів. У сучасному світі, де наука та технології відіграють все більшу роль у різних сферах життя, науково-освітня співпраця стає необхідною складовою для досягнення сталого розвитку та інноваційного прогресу. Обмін науковими дослідженнями, передовими технологіями та найкращими практиками між державами сприяє прискоренню наукового розвитку та реалізації спільних проектів у різних сферах, від медицини та енергетики до сільського господарства та інформаційних технологій.

Освітня міждержавна співпраця також відіграє важливу роль у формуванні та розвитку міжнародних відносин. Спільні програми обміну студентами, науковцями та вчителями сприяють культурному розмаїттю, взаєморозумінню та виробленню позитивних стереотипів між країнами. Крім того, така співпраця виступає ефективним інструментом дипломатії, сприяючи підтримці міжнародного миру та стабільності.

У зв'язку з ростом глобальних викликів, таких як зміни клімату, пандемії та економічні труднощі, науково-освітня міждержавна політика набуває ще більшої ваги. Спільні дослідження та співпраця в області науки та освіти можуть вирішувати складні завдання, для яких потрібні згуртовані зусилля багатьох

країн. Отже, науково-освітня міждержавна політика виступає ключовим інструментом сприяння розвитку, співпраці та гармонії між країнами. Вона сприяє зміцненню взаєморозуміння, сприяє інноваціям та допомагає забезпечити більш стабільне та процвітаюче майбутнє для всього світового співтовариства.

Не менш важливий напрям нашого дослідження – аналіз гуманітарної співпраці України та Румунії. Оскільки саме соціально-культурна сфера є одним із важливих аспектів налагодження міцних та ефективних двосторонніх відносин, які в подальшому позитивно позначаються на економічній та політичній співпраці.

Діяльність у цьому напрямі фокусується на подальшому підсиленні культурно-гуманітарного аспекту загального представлення України в Румунії. Вона включає цілеспрямовану інформаційно-просвітницьку роботу щодо ключових напрямків внутрішньої та зовнішньої політики України, ознайомлення громадськості Румунії з історією та культурою України, організацію культурно-мистецьких заходів та розширення правової бази українсько-румунської співпраці у сфері культури та громадської інформації.

Особлива увага приділяється подальшому зміцненню зв'язків з українською меншиною в Румунії та підтримці її діяльності, спрямованої на задоволення культурно-мовних, інформаційних та духовних потреб, а також отримання освіти рідною мовою. У цьому контексті Посольство веде активну комунікацію з міністерствами національного виховання та культури Румунії, а також спілкується з представниками Союзу українців Румунії (СУР). На регулярних зустрічах Посла та представників Посольства з керівництвом СУР та активістами української громади обговорюються питання щодо потреб української громади в класичній та художній літературі, інших українознавчих виданнях, а також надаються матеріали для ілюстрації

українських мови та літератури у румунських навчальних закладах, де викладається українська мова та література [97].

Посольство України в Румунії регулярно організовує різноманітні заходи з метою відзначення загальнонаціональних свят, історичних подій, а також культурно-мистецькі заходи. Серед цих ініціатив – вшанування видатних постатей української історії та культури, презентації творів українських авторів та заходи для української громади в Румунії. Також відбуваються тематичні фото- та художні виставки, демонстрації українських фільмів тощо. Ці заходи залучають участь керівництва та членів Союзу українців Румунії, громадян України, а також представників румунської громадськості, науковців, бізнесменів, митців і представників ЗМІ.

Дотримуючись позитивної тенденції стосовно зміцнення українського культурно-гуманітарного впливу в Румунії, Посольство пропонує широкий спектр заходів, спрямованих на розвиток співпраці між Україною та Румунією в галузях культури, освіти, науки, туризму і спорту. Крім того, активно розповсюджується інформація про сучасну Україну серед румунської громадськості та здійснюється ознайомлення румунських громадян з історією і культурою України.

Ще однією формою взаємодії є підтримка інформаційних стендів в Посольстві та Культурно-інформаційному центрі, які періодично оновлюються для відвідувачів і мають на меті надати вичерпну інформацію про Україну.

Особлива увага приділяється відзначенню пам'ятних історичних дат та ювілеїв у сферах культури, літератури і мистецтва в Україні. За даними на 2017 рік, було рекомендовано відзначити понад 200 таких подій. Зокрема, велика увага приділялася підготовці та проведенню масштабних заходів в

Румунії, як у Бухаресті, так і в різних регіонах країни, де проживає численна українська громада, присвячених Дню народження Т. Г. Шевченка [57, с. 125].

Водночас, Посольство активно долучається до проведення багатьох культурно-мистецьких заходів, які організовані українською громадою в Румунії, за підтримки Союзу українців Румунії. Ця робота сприяє консолідації позитивного іміджу України, яка визначається багатою історією, унікальними звичаями та духовною культурою, а також літературними та мистецькими традиціями.

Не менш важливою є співпраця у сфері науково-технічного розвитку. Закріплення заходів співпраці в цій галузі визначається рядом угод між Урядом України та Урядом Румунії, включаючи Угоду про співробітництво у сфері науки і технологій від 29.03.1996 р., Угоду про наукове співробітництво між Національною академією наук України та Румунською Академією від 03.12.1992 р. та Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про економічне, промислове, наукове та технічне співробітництво від 30.10.2007 р. [50]. У даний час ця сфера координується через Спільну Українсько-Румунську комісію з науково-технічного співробітництва (далі – Спільна комісія з НТС).

Проведення чергового засідання Спільної комісії з науково-технічного співробітництва в 2016 році могло б стати новим імпульсом для активізації відносин у відповідній галузі. Однак у зв'язку з фінансовими труднощами та неможливістю участі української делегації у засіданні, було прийнято рішення вирішити питання підписання Протоколу між Міністерством Освіти і Науки України та Національним Органом з Наукових Досліджень і Інновацій Румунії про фінансування спільних науково-дослідницьких проектів на 2016-2017 роки через дипломатичні канали [54].

Як наслідок, згідно з Переліком проектів, що фінансуються згідно з Протоколом, у період з 01 по 09.08.2016 року науковці Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» разом із румунськими партнерами вивчали питання нових композиційних матеріалів на керамічній основі.

Також варто відзначити двосторонні українсько-румунські консультації в сфері космічної діяльності, які відбулися 27 квітня 2017 року в Бухаресті. Учасники переговорів представляли Перший заступник Голови Державного космічного агентства України О. Ю. Голуб, представники ДП «КБ «Південне» та КП СПБ «Арсенал» з української сторони, а також Голова Румунського космічного агентства М. І. Пісо, керівництво Національного науково-дослідницького Аерокосмічного Інституту Румунії, Інституту космічних наук Румунії та Національного Науково-дослідного Інституту турбодвигунів Румунії. Під час консультацій була проведена презентація ключових підприємств у космічній галузі обох країн, а також обговорено перспективні напрямки співпраці та можливі спільні проекти у сфері космічної діяльності [50].

Під час обговорень Перший заступник Голови Державного космічного агентства України О. Ю. Голуб та Голова Румунського космічного агентства М. І. Пісо підписали Меморандум про взаєморозуміння між Державним космічним агентством України та Космічним агентством Румунії щодо співпраці у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях [46].

Особливу увагу слід приділити аналізу діяльності української громади в Румунії. Згідно з останніми даними перепису населення восени 2011 року, на території Румунії проживає 51,7 тис. етнічних українців (за іншими розрахунками, їхнє число може перевищувати 200 тисяч осіб за інформацією

Союзу українців Румунії). Більшість українців в Румунії є корінним населенням, що проживає в прикордонних з Україною районах, які колись входили до складу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства [35].

На сучасному етапі, українська громада компактно проживає в різних регіонах Румунії. Зокрема, в північному регіоні (повіти Марамуреш та Сату Маре), що межує із Закарпаттям, нараховується понад 36 тисяч осіб. В північно-східному регіоні (повіти Сучава та Ботошань), прилеглому до Південної Буковини та Чернівецької області, проживає близько 10 тисяч етнічних українців. У західному регіоні Банат (повіти Тіміш та Караш Северін) та південно-східному регіоні Добруджі (повіти Тульча та Галац) кількість українців становить приблизно 10 тисяч та 1,5 тисячі відповідно. Решта етнічних українців проживають дисперсно по всій території країни [53, с. 67-69].

Щодо задоволення інформаційних потреб етнічних українців в Румунії, це здійснюється через трансляцію радіопередач українською мовою регіональними радіостудіями міст Ясси (15 хвилин щотижнево), Сігету Мармаціей (50 хвилин щотижнево) та Тімішоара (1 година щотижнево) [35]. Щодо телебачення, передачі українською мовою відсутні. Проте на національному телеканалі ТВР-2 транслюється програма «Разом до Європи», в рамках якої готуються відомості про життя української громади. Крім того, Союз українців Румунії видає п'ять видань малотиражної періодики: «Вільне слово», «Український вісник», «Наш голос», дитячий журнал «Дзвіночок» (українською мовою) та «Український кур'єр» (румунською мовою), які виходять раз на місяць і розповсюджуються серед повітових філій СУР.

В Румунії єдиним навчальним закладом з українською мовою викладання є Український ліцей імені Т. Г. Шевченка в місті Сігету Мармаціей. Деякі румунські школи у регіонах зі складною українською

громадою пропонують часткове викладання предметів українською мовою, а також включають українську мову та літературу у шкільну програму [8, с. 7]. Українці в Румунії можуть отримати вищу філологічну освіту українською мовою в університетах у Бухаресті, Клужі та Сучаві, де діють філологічні факультети з українськими секціями.

Юридичні аспекти українсько-румунського співробітництва, пов'язані із захистом прав осіб, що належать до української національної меншини в Румунії та румунської національної меншини в Україні, регламентуються 13-тою статтею Договору про відносини добросусідства та співробітництво між Україною та Румунією, підписаного у 1997 році [28].

Також діє Змішана українсько-румунська міжурядова комісія з питань захисту прав осіб, які належать до національних меншин, та Робоча група Комітету співробітництва з питань культури, освіти, національних меншин та громадської інформації, які входять до складу Українсько-Румунської Спільної Президентської Комісії.

13 вересня 2017 року в Києві відбулося шосте засідання Змішаної Українсько-Румунської міжурядової комісії з питань захисту прав осіб, які належать до національних меншин. На VI засіданні був укладений Протокол, спрямований на реалізацію інтересів української національної спільноти в Румунії [50].

В Румунії, згідно з чинним законодавством, існують дві громадські організації етнічних українців: Союз українців Румунії та Національний Форум Українців Румунії. Згідно із румунським законодавством, Союз українців Румунії має право на представництво в Парламенті.

Загалом проаналізувавши комплекс основних сфер співпраці України та Румунії – економіка, політика, гуманітарна галузь, можемо відзначити досить прогресивні та позитивні тенденції. Оскільки простежується значний прогрес

та налагодження конструктивної співпраці, у порівнянні з початковим етапом взаємодії – 90-ті роки ХХ століття. Набуло певного вирішення територіальні питання, з'явилося більше точок дотику в плані зовнішньої політики та економічної співпраці. Відбувається поглиблення у культурно-духовній сфері. Дані тенденції є досить позитивними, оскільки в час протистояння російській агресії, Україні як ніколи потрібна підтримка сусідів. Тим паче коли Румунія є членом європейського союзу та НАТО.

РОЗДІЛ 4. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН

4.1. Особливості україно-румунських міждержавних відносин після Революції Гідності

Одним з ключових завдань нашого дослідження є з'ясування стану та перспектив розвитку міждержавних відносин України та Румунії. На даний аспект значний вплив має зовнішньополітична ситуація в регіоні, соціально-економічне становище в державах та Стратегії національного розвитку двох сусідніх держав.

У зв'язку з сучасними умовами, відзначається актуальність збільшення інтенсивності економічного співробітництва між Україною та Румунією в сфері торгівлі. Ураховуючи стрімку орієнтацію українських виробників на європейський ринок, значно розширилося географічне покриття українських регіонів, які виявляють комерційний інтерес до Румунії, і зросла кількість вітчизняних експортерів, що прагнуть освоїти румунський ринок. У 2014 році Посольство України у Румунії отримало лише 66 пропозицій від бізнесу, але вже в 2015 році ця кількість зросла до 142 [44, с. 226].

Як наслідок, фіксуються значущі зміни у структурі експорту, а також в статистиці з'являються нові товарні групи, які не були типовими раніше.

Особливо помітно збільшення експорту харчових та сільськогосподарських товарів до Румунії, що сталося завдяки перевагам торговельних відносин між Україною та ЄС. На сьогодні ці товарні групи ще не суттєво впливають на загальний обсяг експорту, але з урахуванням існуючих тенденцій та попиту на румунському ринку, особливо після введення Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, можна прогнозувати позитивну динаміку в найближчий період [33].

Взаємовигідною та обумовленою життєвою необхідністю є нарощування співпраці між Україною та Румунією в енергетичній галузі. У весняному періоді 2015 року Румунія повністю припинила імпорт російського газу, ставши однією з країн Європи, яка не залежить від російських поставок енергоносіїв. Прогнозується, що протягом 5-10 років Румунія стане експортером газу на європейському ринку. З очевидністю можна стверджувати, що Україна, яка шукає альтернативні джерела енергоресурсів поза російським впливом та має найбільші газосховища в Європі, має потенціал стати надійним партнером для Румунії у реалізації взаємовигідних проектів.

Серед позитивних змін у недавній історії також слід відзначити відсутність публічного обговорення чутливих питань відносин з Україною в румунському політичному та експертному середовищі. В цьому контексті можна сподіватися, що Бухарест відмовиться від попередніх упереджених оцінок політики України з питань захисту прав румунської меншини, і обидві країни будуть вживати сучасний та демократичний підхід до підтримки національних громад. Це включає стимулювання культурних обмінів, налагодження горизонтальних зв'язків у науковій та освітній сферах, а також реалізацію різноманітних програм.

Необхідно вкласти спільні зусилля у вирішення питань судноплавства на річці Дунай, зокрема, перетворити їх на об'єкт взаємовигідної двосторонньої співпраці в регіоні спільного сусідства. Навіть при існуючих розбіжностях з Румунією щодо реалізації українського проекту глибоководного суднового ходу в гирлі Бистре на Дунаї, позитивом вважається початок двостороннього діалогу з питань спільного екологічного моніторингу дельти річки Дунай, проведення відповідних консультацій та готовність до пошуку компромісних рішень [40, с. 32].

Основні напрями розвитку українсько-румунської співпраці в середньостроковій перспективі мають включати:

- Залучення експертів з транскордонного співробітництва регіональною та місцевою владою для науково-методичного супроводження реалізації транскордонних програм.

- Заохочення керівництва адміністративно-територіальних одиниць-членів єврорегіонів до підтримки участі неурядових організацій та бізнесу в транскордонній співпраці, забезпечивши їхнє адекватне представництво в усіх робочих органах єврорегіонів [18].

- Заохочення припливу іноземних інвестицій з Румунії в українську економіку шляхом використання спеціальних податкових стимулів або відновлення пільг в спеціальних економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку [75, с. 41]. Організація форумів для обговорення перспектив створення інноваційних бізнес-систем з участю українських та румунських економічних партнерів. Створення фінансових механізмів підтримки цих бізнес-систем без корупційних складових. Саме відсутність таких фінансових механізмів протягом останніх років призвела до втрати потенційних інвесторів з Японії, США, які вибирають інші європейські країни для розміщення своїх капіталів. Стабілізація економічної та політичної

ситуації в Україні та встановлення реальних вимірів міжнародного бізнесу, сприяючи не тільки використанню ресурсного потенціалу обох країн, але й розвитку інновацій, менеджменту та технологій.

– Румунія активно розвивається як частина механізмів вирішення наявних і потенційних проблем, при цьому виражаючи обурення можливістю стикнутися із загрозами на південно-східному кордоні НАТО та ЄС. Останнім часом Бухарест спрямовує зусилля на розвиток регіональних ініціатив і посилення ролі регіональної співпраці між країнами Чорномор'я за підтримки європейських та євроатлантичних структур. Чорноморський регіон Румунії розглядається як ключовий напрямок реалізації її геополітичних і гео економічних інтересів [2, с. 233].

Один із основних інтересів Європейського Союзу у регіоні полягає в енергетичній сфері. Країни ЄС прагнуть отримати доступ до ресурсів нафти і газу з Центральної Азії, тоді як країни регіону мають інтерес в розширенні торгових партнерів і маршрутів поставок [6]. При розгляді енергетичних носіїв та транспортних маршрутів Європейський Союз акцентує увагу на енергетично-транспортному коридорі Каспійське море – Чорне море – ЄС. Цей коридор спрямований на зменшення залежності країн ЄС та Центральної Азії від російських енергетичних ресурсів і відкриття доступу до перспективних ринків.

Слід відзначити, що в ЄС офіційно визнано Україну стратегічним партнером і транзитером енергоресурсів до Європи в рамках прийнятої «Стратегії енергетичної безпеки» [77]. Це визнання свідчить про об'єктивну вигідність та перспективність положення України як ключового транзитного шляху для енергопотоків до Європи. Основними аспектами диверсифікації маршрутів і джерел енергозабезпечення Європи розглядаються варіанти, такі як каспійсько-турецький, ірано-турецький, чорноморсько-румунський (Грузія

– Румунія – Євросоюз або GREU), чорноморсько-український (Грузія – Україна - Євросоюз або GUEU–White Stream) [71, с. 106; 67].

Румунія прийняла рішення щодо розробки стратегії енергетичної безпеки на середній термін, яка повинна включати альтернативні варіанти забезпечення енергією. Основний акцент в стратегії робиться на спрямуванні на арабські країни-експортери, але особлива увага приділяється розвитку енергетичного потенціалу зони, розташованої на сході від Чорного моря [51].

Однією з ключових задач в цьому регіоні є забезпечення безпеки маршрутів транзиту стратегічно важливих ресурсів через Чорне море, що передбачає вирішення заморожених конфліктів. Це завдання набуває великої актуальності, оскільки часткова енергетична незалежність Румунії, зумовлена внутрішніми ресурсами країни, може зберігатися лише протягом 10-15 років за умови вирішення цих питань

Створення єдиної транс-європейської енергетичної мережі, яка була б захищена від російського тиску, та визначення української пріоритетності для ЄС забезпечать стабільність у Центральному та Східноєвропейському регіонах. Залучення України до енергосистеми ЄС стане можливим лише за цих умов. Спільне розроблення проектів стійкої енергетичної інфраструктури та залучення європейських інвесторів до їх втілення є доцільним кроком для України разом з Румунією [75, с. 57].

Перспективним напрямком для розвитку регіонального співробітництва вважається налагодження тристоронньої взаємодії між Україною, Польщею та Румунією. Такий формат може стати додатковим етапом на шляху до утвердження Балто-Чорноморської взаємодії, а в подальшому – Балто-Чорноморсько-Каспійської осі співпраці.

На початку XXI століття світова геополітична ситуація кардинально змінилася, зокрема через події на Балканському півострові та Близькому

Сході. У цей період значення Румунії зросло в євроатлантичних структурах, і взаємний діалог став надзвичайно активним. В результаті цих подій Румунія стала членом НАТО та Європейського Союзу.

Це також стосується різних аспектів, таких як культурний обмін та інформаційна сфера. Важливо відзначити, що потенціал співпраці між Україною та Румунією може бути сприятливою і аргументованою ініціативою, оскільки Румунія, як країна-член ЄС, має певні переваги, використовуючи ресурси Спільноти та функціонуючи як інструмент чорноморської політики ЄС. Втім, це також розширює можливості для взаємодії між Україною та Румунією на різних рівнях, включаючи регіональний та загальноєвропейський. Це охоплює сфери, такі як розвиток демократії, економічна співпраця, вирішення невирішених конфліктів, протидія викликам «м'якої» безпеки, регіональне, транскордонне та екологічне співробітництво, транспорт та енергетична безпека. Використання всіх можливостей для співпраці може підвищити інтерес Румунії та ЄС до України як ключового партнера в Чорноморському регіоні.

Також зафіксовано позитивний розвиток у взаємовідносинах, особливо на рівні силових і правоохоронних структур. Інституційна співпраця виявилася дуже ефективною, що призвело до відновлення роботи міжурядових комісій. При умові вирішення спірних питань, пов'язаних із мовними положеннями Закону України «Про освіту», можна очікувати подальшого прогресу у відносинах між обома країнами [70, с. 101].

Після приєднання Румунії до ЄС і НАТО у 2004 році політична еліта країни прикладала значні зусилля, щоб зробити Румунію визнаним, стабільним, активним і передбачуваним членом цих міжнародних об'єднань у Чорноморському регіоні. Зокрема, в районі порту Констанца була розгорнута військова база США, обладнана елементами американської системи

протиповітряної оборони. Крім того, румунська армія отримала американські винищувачі F16 та зенітно-ракетні комплекси Patriot. У той же час румунська сторона пом'якшила свою риторичку відносно конфлікту з Угорщиною (щодо статусу угорської національної меншини в Трансильванії) і відмовилася від територіальних претензій до Бессарабії й Буковини.

Проте прихильники ідеї «Великої Румунії» серед румунських націоналістів продовжують висувати територіальні претензії до України. Наприклад, під час Днів української дипломатії в Європі влітку 2018 року в Бухарестському університеті відбувся міжнародний «круглий стіл», де деякі румунські науковці в своїх виступах твердили, що Північна Буковина була законно включена до складу Румунії у 1918 році, а у 1940 році неправомірно приєднана до України Сталіним. Вони стверджували, що в Україні проживає єдина цілісна меншина – близько пів мільйона румун, а молдовани – це штучна нація і т. д. Навіть була продемонстрована та передана Посольству України в Румунії мапа «Великої Румунії» [19]. Загалом, після початку агресії з боку Росії і де-факто війни на сході України складні питання історичної пам'яті та численні суперечливі питання, зокрема, видача румунських паспортів громадянам України та вплив на українців регіону Української православної церкви Московського патріархату, набули особливої актуальності.

Проте всі ці претензії та проблеми, до певної міри, вирішуються включенням румунської сторони до системи зобов'язань у форматі Європейського Союзу і НАТО. Румунія, починаючи з незаконної тимчасової окупації Криму, підтримує європейські санкції, введені через порушення територіальної цілісності України, і активно розвиває двосторонні відносини. Протягом періоду з 2017 по 2019 роки, наприклад, між урядами обох країн було підписано 12 угод про співпрацю в різних сферах, включаючи військову сферу. Однак для успішного вирішення існуючих проблем у відносинах між

Румунією та Україною необхідні подальші активні та послідовні зусилля з боку урядових і громадських структур обох країн [12, с. 169].

Упродовж 2022 року тривав ефективний політичний та економічний діалог з румунськими партнерами. Відбувся ряд зустрічей та візитів найвищого і високого рівня на двосторонній та багатосторонній основі.

Зустріч на президентському рівні В. Зеленського та К. Йоганніса відбулась у середині червня під час візиту румунського Президента до Києва (візит був запланований ще у 2017 році, але постійно відкладався).

Міністр закордонних справ України Д. Кулеба здійснив робочий візит до Румунії (22.04). Головною метою візиту було обговорення допомоги, яку Румунія може надати. Д. Кулеба був прийнятий Прем'єр-міністром Румунії Н. Чуке, з яким обговорив диверсифікацію маршрутів українського експорту. Д. Кулеба також провів переговори з Міністром оборони Румунії В. Динку та зі своїм румунським колегою Б. Ауреску, з якими була обговорена безпекова ситуація на тлі війни. Крім того, голова українського МЗС був присутній під час листопадового саміту НАТО в Бухаресті, де, зокрема, провів зустріч зі своїм румунським колегою Б. Ауреску. Сторони зосередилися на подальшій підтримці України та обговорили важливість покращення сполучення між Україною та Румунією для полегшення руху людей і товарів [15].

Прем'єр-міністр Румунії Н. Чуке мав два візити до України. Під час першого робочого візиту (26.04) разом з очільником уряду Румунії до Києва прибули спікер нижньої палати парламенту М. Чолаку та очільник МЗС Б. Ауреску. Делегація високого рівня провела ряд зустрічей з Президентом В. Зеленським, Прем'єр-міністром Д. Шмигалем та Головою ВРУ Р. Стефанчуком. Румунська делегація висловила підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Прем'єр-міністр Д. Шмигаль запропонував

Прем'єр-міністру Румунії Н. Чуке розглянути можливість якнайшвидшого відкриття пункту пропуску «Дяківці – Раковець» [72, с. 149-150].

10 листопада 2020 року Прем'єр-міністр Румунії здійснив черговий візит до України та провів зустріч з очільником українського уряду Д. Шмигалем. Прем'єри обговорили створення двосторонньої Робочої групи з розвитку транспортної інфраструктури на спільному кордоні. За словами Д. Шмигала, до роботи долучиться Консультативна місія ЄС в Україні. Також на порядку денному було питання енергетичного сектору. Сторони обговорили постачання електрообладнання та посилення роботи в цьому напрямі спільно з Європейською Комісією.

Продовжувалась взаємодія між країнами і на міжпарламентському рівні. Про це свідчить візит Першого заступника Голови ВРУ О. Корнієнко до Румунії в червні. На першому парламентському саміті Кримської платформи у Хорватії Президент Сенату Румунії А. Горгіу заявила, що її країна допоможе Україні в повоєнній відбудові. Вона також звернулася із закликом до інших європейських представників наблизити Україну до ЄС [82, с. 53].

Сучасний стан україно-румунських міждержавних відносин відзначається активною та динамічною взаємодією між двома державами, що ґрунтується на глибоких історичних, культурних та економічних зв'язках. Обидві країни проявляють зацікавленість у поглибленні співпраці та розвитку широкого спектра питань, від політичних діалогів до торгівлі, енергетики та науково-освітньої співпраці. За останні роки спостерігається позитивна динаміка в україно-румунських відносинах, зокрема в контексті політичного діалогу. Високорівневі зустрічі, обмін візитами та спільні ініціативи сприяють поглибленню взаєморозуміння та спільному вирішенню важливих питань для обох країн. Особливу увагу приділяється спільним зусиллям у сфері безпеки, стабільності та партнерства у регіоні Чорного та Азовського морів.

Торговельно-економічні відносини між Україною та Румунією також розвиваються активно. Обидві країни виступають важливими торговельними партнерами, обмінюючись товарами та послугами. Взаємні інвестиції сприяють створенню робочих місць та підтримці економічного зростання обох сторін. Зокрема, спільний інтерес у реалізації проектів з енергетичної інфраструктури підкреслює стратегічне спрямування на підвищення енергетичної безпеки регіону. Науково-освітня співпраця між Україною та Румунією також має свої позитивні резонанси. Спільні дослідження, програми обміну та співпраця між університетами сприяють обміну знаннями та технологіями, сприяючи розвитку наукового потенціалу та підвищенню якості освіти.

Таким чином, сучасний стан україно-румунських міждержавних відносин характеризується позитивною та конструктивною співпрацею, спрямованою на спільний розвиток, забезпечення стабільності та партнерства. Обидві країни продовжують вдосконалювати свою співпрацю в різних сферах, демонструючи готовність до спільних викликів та подоланню перешкод на шляху до спільного процвітання.

4.2. Роль Румунії у підтримці України у війні з росією

Говорячи про подію що сколихнула Європу та все світове співтовариство 24 лютого 2022 року – відкрита воєнна агресія росії проти України – в першу чергу хочеться наголосити на крахові глобальної архітектури безпеки. Система світової безпеки у тій чи іншій мірі трималась «на плаву» від завершення Другої світової війни і дозволяла ключовим світовим гравцям так чи інакше підтримувати мир та стабільність у світ. Сучасну ситуацію прекрасно характеризує фраза – «примарність будь-якої впевненості». Безперечно російсько-українська війна відкрила «скриньку пандори» світової нестабільності та досить сильно вплинула на міжнародну

торгівлю порушивши логістичні ланцюжки, перекроївши торгові сфери впливу та потужно ударивши по продовольчій безпеці світу.

Військова агресія розпочалася після тривалого нарощування російських військ на кордонах України з Росією та Білоруссю у листопаді 2021 року та після визнання російською владою терористичних угруповань в Україні (так званих «ДНР» і «ЛНР») 21 лютого 2022 року як державних утворень. Різні ЗМІ, західні та українські політики неодноразово розглядали збільшення російських військ біля українського кордону з листопада 2021 року як підготовку Росії до війни з Україною. Незважаючи на це, російські чиновники заперечували цей факт і стверджували, що Росія не має наміру нападати на Україну. Одночасно російські війська почали переміщувати додаткові війська на окуповані території Донецької та Луганської областей.

24 лютого 2022 року приблизно о 4 годині ранку за київським часом президент Росії Володимир Путін оголосив про військову операцію з метою «демілітаризації та денацифікації України». Цей день маркував початок повномасштабної війни проти України. Були запуснені ракетні удари по Україні, включаючи Київ. Російські війська вторглися в Україну в районах Харкова, Херсона, Чернігова та Сум, перетинаючи кордони з Росією, Білоруссю та окупованим Кримом. Білорусь також приєдналася до війни проти України разом з Росією, використовуючи ракети з прикордонних районів та відправляючи винищувачі для здійснення ракетно-бомбових ударів по Україні. Військове вторгнення Російської Федерації в Україну викликало рішучий осуд з боку міжнародної спільноти, і Румунія відразу висловила свою підтримку Україні. Щоб подати більш детальний огляд цього процесу, наведемо хронологічний розгортання подій.

Уже 25 лютого 2022 року, Румунія виступила з рішучим засудженням Російської Федерації. Президент Румунії Клаус Іоанніс висловив це на

спеціальному засіданні Ради Безпеки, підкресливши, що Росія обрала незаконний шлях масового військового насильства проти суверенної країни. У цей час Румунія відкрила свої кордони для біженців, а міністр оборони Василе Дінку заявив про готовність прийняти до 500 тисяч українських біженців.

Також, Румунський об'єднаний фонд, за підтримки Посольства Румунії в США, створив Український фонд миру з метою збору коштів для українських біженців у Румунії. Цей фонд має за мету зібрати щонайменше 100 000 доларів США [83].

28 лютого 2022 року Румунія взяла на себе відповідальність надсилати гуманітарну допомогу в Україну, включаючи паливо, боєприпаси, бронежилети, каски, військову техніку, продукти харчування та воду. Крім того, Румунія готова була прийняти поранених з України. Надана допомога включала не лише боєприпаси і військову форму, а й пальне та медичне обладнання на суму понад 3 млн євро. Міністр оборони Румунії Василь Динько також оприлюднив перелік військових госпіталів, призначених для прийому поранених з України, розташованих у різних містах країни.

1 березня 2022 року президент Румунії, Клаус Йоханнес, висловив повну підтримку інтеграції України, а також Молдови та Грузії, в Європейський союз. Він підкреслив, що Бухарест готовий вжити всіх можливих заходів для сприяння цьому процесу. Наголошено, що Румунія, маючи найдовший кордон з Україною серед сусідів, готова виступати в ролі логістичного центру для України [85].

Також, на початку березня 2022 року, Румунія прийняла рішення щодо прав громадян України, які перебувають в країні. Тепер вони можуть працювати протягом не менше 9 місяців без окремого дозволу на працевлаштування. Це надає достатньо часу для отримання статусу біженця з усіма пов'язаними правовими наслідками, включаючи офіційне право на працю в Румунії. За інформацією ООН, протягом перших п'яти днів російської агресії Україну

покинуло близько 836 000 осіб. Найбільше з них вирушило до Польщі – 450 тис., до Угорщини – 116 тис., а 270 тис. – до Словаччини, Румунії та Молдови [86].

Під час свого візиту до Румунії 4 березня 2022 року президент Європейської комісії, Урсула фон дер Ляєн, повідомила, що було ухвалено рішення зробити Румунію центром громадянської допомоги для України. Збирана в ЄС допомога буде транспортуватися через Румунію до прикордонного переходу з Україною. Також Румунія передала Україні 11 автомобілів швидкої допомоги [87].

06 березня 2022 року міністр закордонних справ Румунії, Богдан Ауреску, висловив думку, що НАТО повинно здійснити фундаментальний перегляд свого підходу до східного флангу. Крім того, Румунія вирішила підвищити рівень витрат на оборону з 2% до 2,5%. Сприятлива ситуація в Одесі призвела до того, що румунський порт Констанца тепер приймає вантажі для України та Молдови, збільшуючи обсяг на 6-7 тисяч контейнерів на добу. Румунська влада також вирішила встановити транспортний коридор для доставки цих товарів до молдовського кордону, не стягуючи додаткову плату з транспортних компаній, які здійснюють доставку [91].

Під час візиту віце-президентки США Камали Гарріс до Румунії 12 березня 2022 року високо високо оцінили внесок Румунії в допомогу Україні. Важливо відзначити, що Румунія встановила гарячу лінію для українських біженців, на якій надає інформацію румунською, англійською та українською мовами.

У румунському місті Думітра 16 березня 2022 року було помічено безпілотний літальний апарат, ймовірно з Росії, на відстані понад 100 кілометрів на південь від українського кордону. Ймовірно, це була модель Орлан-10, розроблена виключно в Росії.

20 березня 2022 року високопоставлений чиновник ЄС, колишня голова румунського антикорупційного агентства Лаура Кодрута Ковескі, відвідала Київ.

Під час важкої війни вона стала першим чиновником ЄС, який відвідав Україну. Під час візиту обговорювалася співпраця між робочою групою прокуратур ЄС та Генеральної прокуратури України у справах пошуку, арешту та конфіскації активів військових злочинців [100].

22 березня 2022 року Гуманітарний центр, що ініційований благодійною організацією Help Ukraine, відкриває свої двері в Хусі, Румунія. Головний акцент роботи цього хабу буде зосереджений на наданні допомоги на південній території України. Тим часом відновлено авіасполучення між Румунією та Молдовою, що сприяє полегшенню переміщення українських біженців.

Наприкінці березня Румунія уклала домовленість з Молдовою щодо встановлення транзитного «зеленого коридору» для біженців з України. Це дозволило тим, хто шукає порятунку від війни, подорожувати безпосередньо до ЄС, не створюючи додаткового тягаря для Молдови [81]. Президент Польщі Анджей Дуда відвідав Румунію, і під час зустрічі з румунським президентом Клаусом Йоханнесом обговорювали ситуацію в Україні. Президент Йоханнес повідомив, що Бухарестський саміт дев'яти країн регіональної групи східного флангу НАТО відбудеться перед самітом НАТО в липні 2022 року в Румунії.

Прем'єр-міністр Румунії Нікола Куке 25 березня, в інтерв'ю, наголосив, що агресія Росії проти України є найбільшим випробуванням з часів холодної війни, і закликав НАТО розширити свою місію, щоб відповісти на виклики нового покоління.

28 березня 2022 року в Румунії під посольством Росії відбулися масові акції на підтримку України, під час яких учасники виголосили гасла «Зупиніть Путіна - зупиніть війну» та «Путін проти кожного з нас». Варто відзначити, що посольство Росії в Бухаресті розмістило на паркані фотографії, які вигадано звинувачують Україну у злочинах проти Донбасу, що Росія використовує для виправдання своєї військової агресії [79].

Президент Румунії Клаус Йоханніс повідомив, що понад 125 машин швидкої допомоги та пожежних машин з Румунії та інших країн ЄС вже прибули в Україну через гуманітарний центр у румунській Сучаві. Також Румунія розширює співпрацю з Туреччиною у справі розмінування у Чорному морі. Згідно з інформацією МЗС України, Росія, крім захоплення та знищення цивільних кораблів та обстрілу українських узбереж з моря, застосовує новий метод піратства, використовуючи міни як неконтрольовані дрейфуючі боєприпаси. Такі дрейфуючі міни були виявлені неподалік від узбереж Туреччини та Румунії з 26 по 28 березня 2022 року [61, с. 310].

На початку квітня минулого року Румунія розглядає можливість використання румунського порту Констанца для забезпечення експорту української продукції в умовах блокади українських портів. Про це повідомив міністр сільського господарства України Микола Сольський. Це рішення є необхідним, оскільки багато країн світу є залежними від України у постачанні олії та борошна.

Румунські лідери також відгукнулися на звірства російських військ в Україні. Президент Клаус Йоханнес висловив необхідність проведення розслідування трагедії в м. Буча та притягнення всіх винних до відповідальності. У своєму повідомленні в Twitter він підкреслив, що російське вторгнення в Україну має жахливі та невимовні наслідки, а зображення з м. Буча та інших українських міст повинні викликати у світі обурення і нагадати про необхідність зупинити цю незаконну агресію та притягнути всіх винних до відповідальності. Крім того, румунська влада заявила, що починаючи з середини квітня, розпочнуть роздачу таблеток із йодом «під час ядерної аварії» [65, с. 154].

У червні 2022 року Румунія повідомила, що відмовляється від експлуатації модернізованих літаків МіГ-21 на користь продовження закупівлі літаків F-16, придбаних у Португалії у 2016 році. Крім того, Румунія, наслідуючи приклад

Болгарії, встановила заборону на використання своїх портів для кораблів під російським прапором [34].

Румунія також послідовно стверджувала, що Європейський Союз має запропонувати європейську перспективу Україні, та підтримала відповідні пропозиції Європейської Комісії [72, с. 150].

Отже, роль Румунії у підтримці України у війні з Росією виявилася важливою та значущою. Україна та Румунія, як сусіди та партнери в регіоні, знаходять спільний інтерес у забезпеченні стабільності та безпеки. Українсько-румунські відносини, сприяючи співпраці та взаєморозумінню, стали важливим елементом регіонального контексту. Румунія виявила підтримку України на різних рівнях, включаючи дипломатичні ініціативи, висловлення підтримки на міжнародних форумах та готовність надавати гуманітарну допомогу. Стратегічне партнерство між двома країнами стало важливим фактором у підтримці суверенітету та територіальної цілісності України. Підтримка Румунії стала особливо актуальною під час російсько-українського конфлікту, коли Україна зіткнулася з агресією Росії та ризиком порушення її територіальної цілісності. Зусилля Румунії у вигляді відкритої підтримки та готовності до спільних заходів свідчать про важливість спільного відстоювання демократичних цінностей та прав людини в обличчі загрози з боку агресивної політики. Україна та Румунія спільно працюють над зміцненням безпеки та стабільності в регіоні, і роль Румунії у підтримці України відображає загальну відданість принципам суверенітету та міжнародного права. Ця підтримка є не лише важливим елементом українсько-румунських відносин, але й вкладом в збереження миру та безпеки в регіоні.

4.3. Перспективи розвитку міждержавних відносин: проблеми та рішення

Упродовж 2022 року інтерес до Румунії помітно зріс, однак не завжди мав публічне представлення на найвищому рівні, зокрема не згадувався у виступах Президента. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента до ВРУ містить декілька згадок про Румунію. Зокрема, йдеться про те, що взаємодія у різних форматах (Бухарестська дев'ятка, Тримор'я, трикутники Україна – Польща – Румунія, Україна – Румунія – Республіка Молдова) сприятиме більш ефективному захисту національних інтересів. Окремо підкреслено, що з метою врегулювати питання збору та доправлення гуманітарної допомоги було створено логістичний хаб у Румунії. Президент України В. Зеленський висловлював у соціальних медіа вдячність Румунії та Президенту К. Йоганнісу за вагомий внесок в обороноздатність України та підтримку членства України у ЄС.

У вересні міністри закордонних справ України, Молдови та Румунії разом із міністрами енергетики цих країн започаткували новий тристоронній формат співпраці, а Міністр оборони України О. Резніков згадував про Румунію у контексті спільних загроз, що виникають для України та Румунії у регіоні Чорного моря, та в контексті допомоги, що надається Україні Румунією. Найчастіше політики згадували Румунію у рамках обговорення перспектив вивезення українського експорту через румунські порти [72, с. 148].

Міністри закордонних справ України, Молдови та Румунії разом з міністрами енергетики цих країн започаткували новий тристоронній формат співпраці. Основою співпраці буде взаємодія міністерств закордонних справ. Відповідно до визначених ними пріоритетів будуть долучатися інші профільні міністерства.

На спільному засіданні сенату та палати депутатів парламенту Румунії була ухвалена політична Декларація, в якій Голодомор (цілеспрямований штучний голод 1932-1933 років в Україні) визнається злочином проти українського народу та проти людяності.

На міжнародних майданчиках румунські партнери демонстрували послідовну та неухильну підтримку України. На 29-му засіданні Ради міністрів ОБСЄ Міністр закордонних справ Румунії Б. Ауреску заявив, що Росія має негайно припинити свою агресію проти України та вивести свої війська з усієї території України у межах її міжнародно визнаних кордонів.

У листопаді відбулося відкриття пункту пропуску «Красноільськ – Вікова де Сус» на українсько-румунському кордоні. Як зазначив голова українського уряду Д. Шмигаль, прикордонний перехід став першим з 1998 року збудованим з нуля.

Під час візиту до Румунії Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрілець та Міністр захисту навколишнього середовища, вод і лісів Румунії Б. Танчос підписали Угоду про імплементацію Конвенції Еспо. Це – перший етап реалізації «Дорожньої карти», яку для України розробив Комітет з імплементації Конвенції.

Товарообіг між двома державами у 2022 році за даними Держмитслужби склав 5,35 млрд дол. США (порівняно з 2,3 млрд у 2021 році), що частково забезпечено транзитом українських товарів через закриття Чорноморських портів [72, с. 151].

Постійний розвиток та зміцнення міждержавних відносин між Україною та Румунією є важливим аспектом для обох країн у питаннях політики, економіки, культури та безпеки. Обидві держави мають спільний кордон, і це визначає їх стратегічний і геополітичний інтерес у розвитку співпраці. З

погляду політичних зв'язків, Україна та Румунія мають інтерес в підтримці демократії та прав людини в регіоні. Вони можуть спільно працювати над питаннями глобальної безпеки, включаючи співпрацю в рамках міжнародних організацій, таких як ООН та Європейський союз.

У сфері економічного співробітництва, обидві країни можуть сприяти розвитку торгівлі та інвестицій, спільно розробляти імовірні проекти з енергетики, транспорту та інфраструктури. Розширення торговельних зв'язків може сприяти економічному зростанню і підвищенню рівня життя в обох країнах. Культурна співпраця також має важливе значення. Взаємний обмін міжнародними програмами для студентів та культурні події можуть сприяти кращому взаєморозумінню між народами обох країн.

З точки зору безпеки, спільна робота у питаннях контролю за кордонами, боротьбі зі злочинністю, торгівлею людьми та іншими загрозами може покращити безпекову ситуацію в регіоні. Україна та Румунія також можуть сприяти зміцненню регіональної співпраці в Чорноморському регіоні. Разом вони можуть спільно розвивати проекти, спрямовані на підвищення безпеки та стабільності в регіоні, включаючи спільні морські патрулювання та співпрацю у боротьбі з екологічними проблемами.

Не менш важливою аспектом може бути підтримка культурного обміну та співпраці в галузі освіти. Це може включати спільні наукові дослідження, обмін студентами та викладачами, організацію культурних заходів та виставок, що сприятимуть підвищенню взаєморозуміння та дружніх зв'язків між народами. Зміцнення співпраці між Україною та Румунією в різних сферах може створити позитивний вплив на обидві країни, сприяючи їхньому розвитку, безпеці та процвітанню. Взаємовигідне партнерство може відігравати важливу роль у зміцненні стабільності та миру в регіоні Східної Європи.

Розвиток міждержавних відносин між Румунією та Україною на сучасному етапі передбачає вирішення ряду актуальних проблем та впровадження ефективних рішень для сприяння сталому партнерству обох країн. Однією з ключових проблем залишаються територіальні питання, такі як права на користування річками та іншими природними ресурсами в прикордонних регіонах. Вирішення цих питань вимагає від обох сторін конструктивного дипломатичного діалогу та пошуку компромісів. Значущим викликом залишається історична спадщина та різноманітність поглядів на минуле. Для подолання цих суперечностей необхідно сприяти міжкультурному обміну та розширювати область спільних культурних та освітніх програм. Це може сприяти побудові взаємопорозуміння та сприятливого клімату для співпраці.

У сфері економіки важливо активізувати та розвивати економічну співпрацю, створюючи спільні ініціативи та проекти. Зменшення залежності від зовнішніх економічних факторів та спільна боротьба зі світовими економічними викликами можуть забезпечити стабільний економічний розвиток обох країн. Міграційні питання, також, важливий вимір співпраці, і вирішення цих питань вимагає об'єднання зусиль та розробка спільних стратегій. Залучення міжнародних організацій для вирішення спільних проблем може стати ефективним механізмом забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

Найважливішим є розуміння геополітичних реалій та безпекових викликів у регіоні. Спільна робота над безпековими механізмами та відповідь на глобальні загрози може сприяти зміцненню відносин між Румунією та Україною в контексті спільного прагнення до сталого розвитку.

Основною умовою для успішного розвитку міждержавних відносин Румунії та України є спільне розуміння та взаємне повага до інтересів обох

сторін. Діалог та співпраця повинні бути спрямовані на вирішення спільних проблем та досягнення взаємних вигод. Регулярні консультації на різних рівнях, від економічних до культурних, можуть забезпечити постійний обмін думками та ініціативами. Для досягнення цілей співпраці важливо стимулювати економічні взаємовідносини. Розробка та реалізація спільних проектів, спрямованих на розвиток торгівлі, інвестицій та інновацій, може сприяти зростанню економік обох країн. Важливою частиною цього процесу є співпраця у сфері транспорту та логістики для забезпечення ефективного руху товарів та послуг через кордон.

У контексті глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, пандемія та інші, співпраця обох країн у вирішенні сучасних проблем стає ще більш актуальною. Спільна реакція на глобальні виклики може зміцнити образ обох країн на міжнародній арені та сприяти їхньому солідарному внеску у вирішення глобальних проблем.

Загалом можемо підсумувати, що Україна та Румунія мають значні перспективи двостороннього розвитку та міждержавної співпраці. Соціально-економічна та міжнародно-політична ситуація, що склалася в сучасних умовах розвитку цих двох держав лише спонукатиме до діалогу та взаємодії. А економічна, культурна та політична сфера стануть широким полем для конструктивної взаємодії та продовження вибудовування дружніх сусідніх стосунків.

ВИСНОВКИ

Таким чином у ході нашого дослідження особливостей та динаміки українсько-румунських відносин та визначенні основних проблем та перспектив ми дійшли наступних висновків:

1. Україна та Румунія мають досить тривалу історію взаємодії, співпраці та подеколи конфронтації та протистояння. Сусідське геополітичне положення визначило потребу вибудовування сусідських взаємин від час утворення перших держав на наших теренах. Дипломатичні, династичні, культурні, військово-політичні зв'язки визначили систему взаємовідносин між Україною та Румунією до часу Української Революції, коли було запроваджено постійні дипломатичні представництва та відомства, в силу історичних обставин на нетривалий час. Повноцінне відновлення міждержавної взаємодії відбулося після проголошення Незалежності України та триває по сьогодні.

2. На сучасному етапі взаємин між Україною та Румунією спостерігаються стійкі позитивні тенденції, що свідчать про настання нового етапу у двосторонніх стосунках. Експерти обговорюють можливості розвитку стратегічного партнерства між країнами. Активна позиція румунського громадянського суспільства є важливим чинником, що сприяє реальному оновленню відносин між двома країнами. Найбільш визначальним фактором, що викликає цей реальний прорив, є зацікавленість громадянського суспільства Румунії та його відповідний підхід до політичних питань. На рівні офіційних і політичних колах Румунії, парламентських партій та впливових громадських організацій відсутні дії, спрямовані на порушення суверенітету та територіальної цілісності України. Для зміцнення зазначених тенденцій важливим завданням української та румунської сторін як на офіційному, так і на неурядовому рівні, є продовження конструктивного діалогу з вирішення

чутливих питань двосторонніх відносин. Загрозам щодо дестабілізації ситуації в Чорноморському регіоні, спричиненими агресивними діями Росії, можна ефективно протистояти спільними зусиллями країн регіону, шляхом регіональної співпраці України, Румунії, Республіки Молдова та інших причорноморських країн. У різних галузях культури ми бачимо достатньо змістовні, широкі й інтенсивні культурні обміни між країнами. Особливо багатими і значущими вони були у галузях літератури, освіти та науки – прикладної та гуманітарної (вивчення фольклору) (говоримо це без применшення ролі й інших сфер). Їхніми активними просувачами, окрім двох держав, були і представники громадськості у сфері культури.

3. З кінця ХХ століття і до сьогоднішнього дня взаємовідносини між Україною та Румунією пройшли складний етап еволюції: від взаємних обвинувачень та претензій до широкої підтримки та співпраці. Очевидно, що окремі політичні сили з обох боків можуть використовувати болючі питання взаємин для досягнення своїх політичних цілей та амбіцій. Також не можна виключити провокації третьої сторони, яка зацікавлена у створенні нестабільності в Україні. Проте зміна зовнішньополітичного курсу України на користь європейської інтеграції, що відбулася під час Революції Гідності, гармонізується із позицією Румунії як члена ЄС і може служити міцним фундаментом для розвитку відносин між двома країнами. За нашим переконанням, Євромайдан в Україні визначив поворотний момент, який суттєво вплинув не лише на долю нашої країни, але і на взаємини з сусідами, серед яких одні виявились агресорами, а інші – союзниками, що вразило багатьох.

4. Розглядаючи питання про перспективи українсько-румунських відносин, слід пам'ятати, що у світовій політиці ніщо не стоїть на одному місці, постійно відбуваються зміни, постійно країнам доводиться

приспосовуватися до нових обставин. Сьогодні є підстави вважати, що зміни у світі носити незрозумілий, розпливчатий характер, світ стає більш замкнутим, конфлікти, протистояння, локальні сутички спалахують у різних частинах земної кулі. Так чи інакше, глобалізація світових процесів не полишить осторонь будь-яку країну, саме тому шукати шляхи ефективного подолання суперечностей і побудови нових міжнародних відносин зі збереженням національних особливостей є пріоритетним напрямком у сучасному світі. Співпраця між Україною та Румунією має бути спрямована на посилення роботи органів місцевого самоврядування для встановлення добросусідських відносин та реалізації завдань розвитку транскордонного співробітництва. Важливо розвивати співпрацю в подоланні бідності в прикордонних регіонах обох країн, що сприятиме формуванню спільної стратегії подолання цих проблем. Також, обмін досвідом з працевлаштування для соціально незахищених верств населення та надання відповідних соціальних послуг є актуальним. Румунія активно підтримує освіту та науку в Україні, проводить дослідження та інновації, устанавлює зв'язки з науково-дослідними інститутами та університетами в прикордонних районах. Закарпатці, відомі своїм досвідом в ефективному впровадженні інновацій та створенні науково-технічних парків, слугують прикладом для інших регіонів.

Сьогодні Україна активно приєднується до ініціатив безпеки Румунії. Важливо підтримувати діалог щодо створення Чорноморського флоту та взаємодії у військових питаннях, зокрема, створення військової бригади з Румунією та Болгарією. Участь України в військових навчаннях, спрямованих на боротьбу з гібридною війною, обмін досвідом у сфері кібербезпеки та активна співпраця в інших галузях є важливими аспектами. Також, організація обміну досвідом між антикорупційними агенціями та впровадження взаємовигідних проектів в енергетичній сфері під егідою Європейського

Союзу має великий потенціал для подальшого розвитку відносин між Україною та Румунією. Є всі підстави стверджувати, що напрацювання в галузі політичних, економічних, культурних відносин, які маємо сьогодні, дають можливість підняти наші відносини з Румунією на вищий щабель, що буде сприяти побудові нової системи взаємодії. Оскільки українська нація зробила свій вибір у бік європейського майбутнього та відкритості світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб./ І. В. Амеліна, Т. Л. Попова, С. В. Владимиров К.: «Центр учбової літератури», 2018. 256 с.
2. Андрейко В. І. «Українсько-румунські відносини в контексті набуття Румунією членства в Європейському Союзі». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Румунсько-українські відносини: Історія і сучасність». VI Сесія. Сату Марє: Повітовий музей Сату Марє, 2015. С.232-239
3. Баньков О. Темні часи у наших відносинах завершилися. URL:https://lb.ua/world/2018/09/07/406861_temni_chasi_vidnosinah.html
4. Бауер Т. Київ – Бухарест: час партнерського діалогу. URL: <http://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/kyuiv-buharest-chaspartnerskogo-dialogu>.
5. Бауер Т. Київ – Бухарест: час партнерського діалогу. День. 2015. URL: <http://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/kyuiv-buharestchas-partnerskogo-dialogu>
6. Бауер Т. Київ – Бухарест: час партнерського діалогу. «День», 29.04.2015 р., №75, (2015). URL: <http://www.day.kiev.ua>.
7. Безега Т. М. Українсько-румунські територіальні суперечності: історичний аналіз та сучасний стан. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Історія / ред.кол.: М. М. Вегеш (гол. ред.), Д. Д. Данилюк, С. В. Віднянський. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 29. С. 36-42.
8. Верстяк О. М. Регіонально-історичний аспект прикордонного співробітництва Чернівецької області. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. №20. С. 5-9

9. Веденєєв Д. В. Юність української дипломатії: Становлення зовнішньополітичної служби Української держави. 1917-1923 роки. Монографія. Д. Веденєєв, Д. Будков. К.: Вид-во «К.І.С.», 2006. 312 с.

10. Від початку повномасштабної війни загинули або поранені більше 3527 мирних українців URL: <https://www.bbc.com/russian/features-60915582>

11. Відновлення українсько-румунської Спільної Президентської Комісії стане дієвим механізмом співробітництва двох держав. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2016. URL: <http://www.president.gov.ua/news/vidnovlennya-ukrayinsko-rumunskoyi-spilnoyiprezidentskoyi-k-37015>

12. Віднянський С. Розвиток та проблемні питання партнерських відносин України з сусідніми країнами-членами ЄС. 2021. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/188876/10Vidnyanskyj.pdf?sequence=1>

13. Власенко В. Надзвичайна дипломатична місія УНР у Румунії – організатор громадсько-політичного життя української еміграції. Сумська старовина. 2008. № 25. С. 76-84

14. Власенко В. Склад і структура надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії. Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.). Суми : Сумський державний університет, 2015. Ч. 1. С. 56-64

15. Гакман С. Європейський інструмент сусідства та партнерства і українсько-молдовсько-румунська транскордонна проектна діяльність. URL: <http://cprk.cv.ua/320.php>

16. Гакман С. Єврорегіон «Верхній Прут» у контексті транскордонного співробітництва. *На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів* / під ред. С. Максименко, І. Студенніков. К.: Логос. 2000. С. 133-145.

17. Гакман С. М. Сучасні аспекти українсько-румунських відносин. URL: <http://svitppt.com.ua/istoriya-ukraini/suchasni-aspektiukrainskorumunskih-vidnosin.html>

18. Гакман С. Проблеми українсько-румунського прикордоння. Матеріали міжнародної конференції «Західні кордони України: аналогії, проблеми, перспективи» (26 лютого 2005 р.). URL: <http://www.jimagazine.lviv.ua/conf-febr2005/vystupy.html>

19. Гакман С. Сучасні аспекти українсько-румунських відносин. URL: <http://uames.org.ua/php/art.php?id=66>

20. Галаган М. З моїх споминів (1880-ті – 1920 р.). К.: Темпора, 2005. 656 с.

21. Генасамблея ООН засудила вторгнення Росії і закликала негайно вивести війська з України. URL: <https://web.archive.org/web/20220302190111/https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/2/7135096/>

22. Гончар М., Матійчик Я., Герасимчук С., Гідора Р. Україна, Румунія і Чорне море: вікно можливостей на тлі російськоукраїнської війни. Дзеркало тижня. Україна. URL: <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayina-rumuniya-i-chornemore-vikno-mozhливостей-na-tli-rosiysko-ukrayinskoji-viyni-.html>

23. Горін П. Чумацький шлях до Європи: Сучасні перспективи українсько-румунських відносин. URL: <http://ua.112.ua/statji/chumatskyi-shliakh-u-yevropu-suchasni-perspektyvu-ukrainskorumunskykh-vidnosyn-265280.html>

24. Дані відділу зовнішньоекономічної діяльності Головного управління статистики у Закарпатській області. URL: 2014. 5 с.

25. Декрет про промульгацію Закону про ратифікацію Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>

26. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

27. Договір між Україною та Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>

28. Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003

29. Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією. 2.06.1997. № 642_003. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/642_003/print1343823185119296

30. Договірно-правова база між Україною та Румунією. Офіційний сайт Посольства України в Румунії. URL: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/legal-acts>

31. Дьяков О. А. Україна-Румунія: проблема делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон. Стратегічні пріоритети. 2007. №4(5). URL: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/St_pr5/24_Dyakov.pdf

32. Златін О. Зовнішня політика й національна безпека Румунії у контексті агресії Росії проти України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2016. Вип. 25. С. 324-334.

33. Зустріч з представниками ділових кіл у Румунсько-Українській Двосторонній торговій палаті 27 січня 2016 р. Посольство України в Румунії. URL: <http://romania.mfa.gov.ua>.

34. Ілів Н. Актуальні проблеми українсько-румунського діалогу: політичний аспект. URL: http://iful.at.ua/Konferencija/i_Lukach_U_R_s_Ilivstattja.pdf

35. Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917-1924 рр.): Документи і матеріали. МЗС України, Держ. комітет архівів України, УНДІАСД; редкол.: Г.Г.Грищенко (голова) та ін.; автор проекту і передмови І.Б.Матяш. К.: Вид-во гуманіт. л-ри, 2010. 592 с.

36. Каптару В. Румунія, Україна та НАТО [Електронний ресурс] // Radio Romania International. URL: http://www.rri.ro/uk_uk/Румунія_Україна_та_НАТО-2524515

37. Каптару В. Румунія, Україна та НАТО. 2014. URL: http://www.rri.ro/uk_uk/Румунія_Україна_та_НАТО-2524515

38. Коваленко І. Пріоритети розвитку євро регіону «Нижній Дунай»: кластерні ініціативи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2(106). С. 277-283.

39. Комплексне бачення участі України в реалізації стратегії ЄС для Дунайського регіону / під ред. І. Студеннікова. Одеса, 2015. 290 с.

40. Лускалова К. Є. Україна – Румунія: сучасні тенденції двосторонніх відносин. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2016. Вип. 23(2). С. 29-34.

41. Макаренко П. Румунія: погляд на врегулювання українсько - російської кризи. Зовнішні справи. URL: <http://uaforeignaffairs.com/ua/zs/anglomovna-versija/view/article/rumunija-pogljad-na-vreguljuvannja-ukraj-inkorosiskoji/>

42. Макаренко П. Румунія: погляд на врегулювання українсько-російської кризи. Зовнішні справи. 2014. URL: <http://uaforeignaffairs>

43. Максименко І. В. Відносини України та Румунії в контексті регіональних ініціатив ЄС. Міжнародні та політичні дослідження. 2019. Вип. 32. С. 135-153

44. Максименко І. В. Українсько-румунські відносини у контексті розширення ЄС на Схід. Стратегічні пріоритети. 2018. № 3(8). С. 225-232.

45. Максименко І., Кузьмін Д. Відносини України-ЄС крізь призму стратегічної культури. *Стратегічна культура та зовнішня політика України* / під ред. І. М. Коваля, О. І. Брусиловської, В. А. Дубовика. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. С. 55-78.

46. Меморандум про взаємопорозуміння між Державним космічним агентством України та Космічним агентством Румунії стосовно співробітництва.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_001-17/sp:max100/conv

47. Між Україною і Румунією запрацював малий прикордонний рух URL: <http://www.unian.ua/society/1078415-mijukrajinoyu-i-rumunieyu-zapratsyuvav-maliy-prikordonniyruh.html>

48. Нечасва-Юрійчук Н. Українсько-румунські відносини на сучасному етапі: виклики Євромайдану. URL: https://www.researchgate.net/publication/313793387_UKRAINSKO-RUMUNSK 34

49. Нова Стратегія національної оборони Румунії на період 2015-2019 рр. URL: <http://www.presidency.ro/static/National%20%20Defense%20Strategy%202015%20-%202019.pdf>

50. Офіційний сайт посольства України в Румунії. URL: <https://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/trade>

51. Пентагон хоче збільшити фінансування місій в Європі у 4 рази. Deutsche Welle. 2016. URL: <http://wwwDW>.

52. Перспективи розвитку партнерських відносин України з Румунією. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/perspektivi-rozvitku-partnerskikh-vidnosin-ukraini-z-rumunieyu>

53. Проблеми регіонального розвитку Півдня України (аналітичні оцінки) / під ред.. О. Михайлюк, Л. Хомич. Одеса: Фенікс, 2006. 199 с.

54. Протоколу між Міністерством Освіти і Науки України та Національним Органом з Наукових Досліджень і Інновацій Румунії. URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-11-30/8326/nmo-1512.pdf>

55. Пурич Ш. Про деякі фактори, які впливають на розвиток євро регіону «Верхній Прут». Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні

аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів : зб. наукових праць. Чернівці : Букрек, 2016. С. 197-208.

56. Рандіна А. М. Зовнішньоторговельні відносини між Україною і Румунією. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68159.doc.htm

57. Рендюк Т. Г. Прикордонне та регіональне співробітництво між Україною й Румунією з питань національних меншин. Український історичний журнал. 2020. № 1. С. 123-136.

58. Силіна Т. Румунія. Свобода, народжена незалежністю. Дзеркало тижня. Україна. URL: <http://gazeta.dt.ua/international/rumuniya-svoboda-narodzhena-nezalezhnistyu.html>

59. Солодкий С. Аудит зовнішньої політики. Київ: Дискусійна записка, 2016. 44 с.

60. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

61. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його роль в процесі європейської інтеграції України. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2006. № 15. С. 309-322.

62. Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король. Суми : Сумський державний університет, 2015. Ч. 1. 116 с.

63. Тарасюк Б. Пріоритети зовнішньої політики України. Університет. 2014. № 1. С. 6-11

64. Тодоров І. Я. Безпековий вимір міжнародних відносин в східній та центральній Європі в контексті російської агресії. Політичне життя. 2022. № 1. С. 138-144

65. Троц В. Суперечка між Україною та Румунією щодо будівництва каналу Дунай – Чорне море. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2019. Вип. 104(1). С. 153-155.

66. Україна – Румунія: 20 років дипломатичних зносин ; укр. та рум. мовами / упор. В. Д. Котик. Чернівці : Букрек, 2012. 152 с.

67. Україна – Румунія: шляхом зміцнення довіри, співпраці і взаємопідтримки. URL: http://prismua.org/ua_ro/

68. Україна та Румунія домовились прискорити скасування плати за візи. URL: <http://www.unian.ua>

69. Українська дипломатична енциклопедія: У 2 т / Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; редкол.: Л. В. Губерський (голова). К.: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.

70. Українська призма: Зовнішня політика 2016. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2017. 204 с.

71. Українська призма: Зовнішня політика 2017. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2018. 232 с.

72. Українська призма: Зовнішня політика 2022. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка». Київ, 2023. 308 с.

73. Устич С. І. Інноваційні перспективи у транскордонному співробітництві. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 8. Матеріали міжнародної науково -практичної конференції «Шляхи підвищення ефективності транскордонного співробітництва на новому Східному кордоні Європейського Союзу», м. Стара Лесна, Словацька Республіка. Ужгород: ЗакДУ, 2019. 280 с.

74. Филипенко А. О., Макух В. В. Україна – Румунія: проблеми і виклики двосторонніх відносин: аналітична записка. Одеса, 2013. 27 с.

75. Черленяк І. І. Виміри транскордонної співпраці бізнесу України та Румунії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. 2015. Вип. 2. С. 38-42.

76. Черторижський В. М. Сучасні тенденції розвитку українсько-румунського транскордонного регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 6. С. 55-59.

77. Чорна Н. В., Підгірна В. Н. Сучасний стан та перспективи розвитку українсько-румунських відносин. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics

78. Angelescu I. New Eastern Perspectives? A Critical Analysis of Romania's Relations with Moldova, Ukraine and the Black Sea Region. *Perspectives*. 2011. Vol. 19, № 2. P. 123-142. URL: <https://www.jstor.org/stable/23616148>

79. Baban I. The Transnistrian Conflict in the Context of the Ukrainian Crisis URL: www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=468

80. Barometrul INSCOP - Adevărul despre România, Simpatie äri-conflictul din Ucraina, <http://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2015/02/INSCOP02.2014-Simpatie-tari-si-situatia-din-Ucraina.pdf>

81. Basescu cere la Bruxelles cresterea nivelului de sanctiuni impotriva Rusiei: Usor, domnul Putin o sa renunte la aroganta, <http://stirileprotv.ro/stiri/politic/traian-basescu-conferinta-de-presa-inainte-de-plecarea-labruelles-declaratiile-vor-fi-transmise-live-pe-stirileprotv-ro.html>

82. Brie M. The Cross-Border Cooperation Between Romania and Ukraine in the Context of the Eastern Partnership (EPP) and Association Agreements (AA). *EUROPOLITY*. 2017. Vol. 11, № 2. P. 51-77.

83. Center for Security Studies. The National Security Strategy of Romania. The European Romania, the Euro-Atlantic Romania: For a Better Life in a Democratic, Safer and More Prosperous Country. Bucharest, 2007. URL: <http://www.css.ethz.ch/en/services/digitallibrary/publications/publication.html/15680>

84. Corina Rebegea. A Strong Romania in Europe and in the World (2015) // Center for European Policy Analysis (CEPA). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cepa.org/content/strong-romania-europe-and-world>

85. Danube Rector's Conference. URL: <https://www.drc-danube.org/>

86. Deputat ucrainean, în Marea Neagră devine o regiune de confruntare, The Epoch Times România, <http://epochtimes.ro/news/marea-neagra-devine-o-regiune-de-confruntare-247682>

87. Derhachov O. Ukraine's Position on European Neighbourhood Policy (ENP) and Prospects for Cooperation with the EU. *ENP Country Reports*. 2007. URL: http://www.fes.kiev.ua/Dokument/der_enp.pdf

88. Despina T. Directiile de actiune adoptate la summitul regional NATO de la Bucuresti. URL: <http://revista22.ro/6024653/directiile-de-actiune-adoptate-la-summitul-regional-nato-de-la-bucuresti-vezi-declaratia.html>.

89. Dewan, Angela. Ukraine and Russia's militaries are David and Goliath. Here's how they compare. *CNN*.

90. European Commission. European Commission Final Report «Ex-post Evaluation of 2007-2013 ENPI CBC Programmes», European Commission. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/volume_i_main_report.pdf

91. European Commission. Programming document for EU support to ENI Cross-Border Cooperation (2014-2020), European Commission. URL: <http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/>

92. Fota I. High Tide. Romanian Security on Europe's Frontline. U.S.- Romania Initiative Defense and Security Working Group // Center for European Policy Analysis. January 2020

93. Fota I. High Tide. Romanian Security on Europe's Frontline. U.S.-Romania Initiative Defense and Security Working Group. Center for European Policy Analysis. January 2016.

94. Friedman G. Borderlands: First Moves in Romania. URL:<https://www.worldview.stratfor.com/artide/borderlands - first-moves-romania>

95. Ghinea C. Romania. *EU-28 Watch*. 2015. № 11, October. URL: <http://eu-28watch.org/issues/ issue-no-11/romania/>

96. Klaus Iohannis, Precedinte: Mandatul României la summitul NATO de la Varşovia va fi validat în edin. URL: <http:// cursdeguvernare.ro/presedintie-mandatul-romaniei-la-summit-ul-nato-dela-varsovia- va-fi-validat-in-sedinta-csat.html>

97. Roth E. R. Romania's Foreign Policy Towards the Wider Black Sea Area in the Aftermath of the 2007 EU-Accession. A by-Product of Exogenous Influences, Colliding Interests and Energy Rivalries. *Romanian Political Science Review*. 2015. Vol. XV, № 1. P. 21–37. URL: <https://www.researchgate.net/publication/2814079>

98. Russia begins to mobilize military reinforcements for Ukraine as casualties mount, Pentagon says. URL: <https://web.archive.org/web/20220323154656/https://www.wsj.com/livecoverage/rus>

99. Russia begins to mobilize military reinforcements for Ukraine as casualties mount, Pentagon says. URL: <https://web.archive.org/web/20220323154656>

100. Schimbare la Kiev: nevoia unui reset în relatia România - Ucraina, <http://www.crpe.ro/schimbare-la-kiev-nevoia-unui-reset-relatia-romania-ucraina/>

101. Strategia nationala de aparare a tarii pentru perioda 2015-2019. O Românie puternica in Europa si in lume. – Bucuresti-2015. Президент Румунії. Офіційне інтернет-представництво. URL: <http://www.presidency.ro>

102. Strategia nationala de aparare aarii pentru perioada 2015-2019. O Romanie puternica in Europa in lume. București: Romania. Administraia Prezideniala, 2021. 23 c.

103. The military balance 2021. Abingdon, Oxon: International Institute for Strategic Studies. 2021. ISBN 978-1032012278.

104. Visan G. Romania: slab pregatita pentru a face fata revizionismului Rusesc. URL:<https://www.roec.biz/bsad/ro/portfolioitem/>

105. Wojna B., Gniazdowski M. (eds.). Eastern Partnership: The Opening Report. Warsaw, 2009. URL: https://www.academia.edu/5000285/_co-editor_Beata_Wojna_Eastern_Partnership_The_Opening_Report.

106. Yuriychuk Y. Ukrainian Minority in Romania: Problems of National Identity Preserving, Ethnicity, Confession and Intercultural Dialogue at the European Union Eastern Border. M.Brie, I.Horga, S.Sipos, Debrecen. Oradea, 2011. P.73-82

107. Rosenau J. Study of World Politics Volume I Theoretical and Methodological Challenges. Routledge. 2006. URL:https://www.academia.edu/28648578/James_N._RosenauStudy_of_World_Politics_Volume

108. Waltz K. Man, the State, and War: A Theoretical Analysis. New York: Columbia University Press, 2001. 263 c.

109. Hudson V. Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory // Institute of International Relations, NGO. 2008. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11615-007-0109-3>

ДОДАТКИ

Додаток А

Будівля посольства України в Румунії

Додаток Б

**Прокопчук Ігор Васильович – Надзвичайний і Повноважний
Послом України в Румунії**

